

Overzicht van het Belgisch politiek gebeuren in 1981

door Mark DEWEERDT,

Licentiaat in de politieke en sociale wetenschappen.

★

In 1980 werd België bestuurd door vier regeringen, telkens aangevoerd door Wilfried Martens. Een half jaar was er nodig geweest om het reeds veel langer slepende probleem van de staats hervorming tot een goed einde te brengen. In de tweede jaarhelft werden dan de sociaal-economische en budgettaire problemen aangepakt. De driedelige regering-Martens III was echter intern te zeer verdeeld om dat met enige kans op slagen te doen. De liberalen werden de laan uitgestuurd en aldus trad op 22 oktober de CVP/PSC - SP/PS - regering-Martens IV aan. Vooraan in haar programma stond een globaal sociaal-economisch herstelplan. De Nationale Arbeidsconferentie die daarover met de sociale partners werd gehouden, mislukte. Eind 1980 diende de regering bij het parlement haar herstelplan in. Het vormt als het ware de brug tussen 1980 en 1981.

1. Van mini-herstelwet tot matigingswet en centraal akkoord.

Het politieke jaar 1981 werd ingezet met de parlementaire behandeling, van 6 januari tot 5 februari, van de zgn. *matigingswet* — een verzamelnaam voor de acht wetsontwerpen die het op 23 december 1980 door de regering-Martens IV goedgekeurde globale *herstelplan* vormden en die in het verlengde lagen van de op 1 januari 1981 van kracht geworden en tot 15 februari geldende wet « houdende bewarende en tijdelijke maatregelen voor de matiging van alle inkomens », meestal *mini-herstelwet* genoemd (1). Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste bepalingen van die acht wetsontwerpen.

(1) Zie M. DEWEERDT, *Overzicht van het Belgisch politiek gebeuren in 1980*, in : *Res Publica*, XXXIII (1981), 2-3, blz. 205-206.

Het *ontwerp van herstelwet inzake inkomensmatiging* bevriest de werknemersinkomens hoger dan 35.000 F bruto per maand tot 31 december 1982 op het niveau van 1 december 1980. De koppeling ervan aan het indexcijfer der consumptieprijzen blijft evenwel behouden. De openbare diensten moeten op gelijkaardige wijze matigen als de privé-sector (inlevering op vakantiegeld en eindejaarspremie). De tarieven van notarissen en gerechtsdeurwaarders, de artsenhonoraria en de bezoldiging van de andere beoefenaars van vrije beroepen worden in 1981 geblokkeerd op het niveau van eind 1980 (de artsenhonoraria kunnen — en zouden ook — op 1 oktober 1981 gedeeltelijk worden aangepast aan de indexevolutie). De tantièmes worden met 5 % verminderd. Anderzijds wordt het gemiddelde minimum maandinkomen op 1 april 1981 verhoogd met 5 % en op 1 januari 1982 met 3 %.

Het *ontwerp van herstelwet tot invoering van een solidariteitsbijdrage* ten laste van de personen rechtstreeks of onrechtstreeks bezoldigd door de openbare sector voert de heffing in van een solidariteitsbijdrage voor ambtenaren, variërend van 0,9 % voor inkomens van 40.000 F bruto per maand tot 2,7 % voor inkomens boven de 55.000 F. De politici en andere bekleeders van openbare mandaten leveren 5 % in van hun halfjaarlijks inkomen. De opbrengst van dat alles gaat naar een nieuw solidariteitsfonds bij de RSZ voor de financiering van de werkloosheidsuitkeringen. De solidariteitsbijdrage geldt voor een periode van twee jaar, die zal worden verlengd indien er per 1 september 1982 nog meer dan 300.000 volledig werklozen zijn.

Het *ontwerp van herstelwet inzake de sociale zekerheid en de welvaartsvastheid in 1981* verhoogt de loongrens voor de berekening van de sociale-zekerheidsbijdragen tot 71.800 F voor de sectoren bediendenpensioen, ZIV-uitkeringen en werkloosheid. Voor de werknemersbijdrage in de sector werkloosheid wordt de loongrens afgeschaft zolang er meer dan 300.000 volledig werklozen zijn, en een crisisbijdrage ingevoerd door de verhoging van 0,9 tot 1,2 % van de bijdragevoet op het gedeelte van de inkomens boven de 71.800 F (een en ander was al bij K.B. van kracht sinds 1 januari 1981). Het ontwerp stelt de rijkstoelage aan de RSZ voor 1981 op forfaitaire wijze vast op 202 miljard F en kondigt voor 15 miljard F besparingen aan in de ziekteverzekering.

Het *ontwerp van herstelwet inzake de middenstand* regelt de sanering van het tekort in de pensioenkas voor zelfstandigen (29 miljard F) : de regering neemt de schulden van het verleden over en de zelfstandigen moeten de nieuwe jaarlijkse tekorten aanzuiveren door een verhoging van de inkomensgrens voor de bijdragenberekening. Het ontwerp kondigt de herziening aan van het sociaal statuut van de zelfstandigen en omvat ook vier tewerkstellingsbevorderende maatregelen.

Het zeer technische *ontwerp van herstelwet inzake pensioenen van de sociale sector* omvat de opslorping van de Nationale Kas voor Bediendenpensioenen door de Rijksdienst voor Werknemerspensioenen en somt een aantal besparingsmaatregelen op. Het gewaarborgd minimumpensioen wordt verhoogd (tot 180.000 F) en er komt een grotere gelijkheid voor mannen en vrouwen.

Het *ontwerp van herstelwet inzake de overheidspensioenen* legt een nieuwe absolute pensioengrens vast (2) en voert een versnelde aftopping van de pensioenen in (tegen 1 januari 1983 in plaats van 1985).

Het *ontwerp van herstelwet inzake de fiscale en financiële bepalingen* heeft betrekking op de beperking van de fiscale decumulatie, de strijd tegen de belastingfraude en -ontwijking en de bevordering van de investeringen. Het bepaalt ook dat personen met een belastbaar inkomen van meer dan 5 miljoen F in 1981/1982 een tiende van hun inkomen moeten aanwenden voor de intekening op staatsleningen en/of aandelen en industriële obligaties.

Ten slotte maakt het *ontwerp van herstelwet inzake de strafrechtelijke beteugeling van de belastingontduiking* een grotere samenwerking tussen de gerechtelijke autoriteiten en de belastingdiensten mogelijk.

De inkomensmatiging voor de werknemers lag de vakbonden bijzonder zwaar. Het Algemeen Belgisch Vakverbond (ABVV) organiseerde op 24 januari te Brussel een betoging tegen de loonmatigingswet waarin ca. 70.000 deelnemers opstapten. Het Algemeen Christelijk Vakverbond (ACV) hield het aanvankelijk bij verbale protesten, maar voerde vanaf 26 januari ook provinciale beurtacties. Ook het Verbond van Belgische Ondernemingen (VBO) kante zich tegen een van regeringswege opgelegd inkomensbeleid. Zoals de vakbonden, meende het VBO dat deze materie tot de bevoegdheid van de sociale gesprekspartners behoort. En hoewel patroons en vakbonden, na de mislukking van het sociaal overleg eind 1980, zich bereid verklaarden opnieuw te onderhandelen, bleef een gesprek voorlopig uit. De regering van haar kant liet weten dat zij ter zake geen initiatief zou nemen. Wel stemde zij ermee in dat de door haar opgelegde loonmatiging voor werknemers zou vervallen, indien vóór 15 februari een centraal akkoord zou worden gesloten dat inzake loonmatiging dezelfde resultaten heeft als het desbetreffende ontwerp van herstelwet.

(2) De invoering van de pensioengrens werd mogelijk gemaakt door de herziening van het grondwetsartikel 100 door de Kamer op 14 en door de Senaat op 22 januari. Krachtens de oude regeling waren de magistraten voor het leven benoemd en bleven zij bijgevolg ook na hun oppensioenstelling hun volledig salaris ontvangen. Voortaan krijgen zij een pensioen dat in de regel 3/4 bedraagt van het laatste salaris. De maatregel lokte protest uit in de magistratuur en leidde tot enkele stakingsacties van rechters, o.m. in Antwerpen en Luik.

Tegen de achtergrond van een golf van sociale onrust in het Waalse landsdeel in verband met de staalproblemen (zie § 4), de aangekondigde sluiting van British Leyland te Seneffe en enkele faillissementen in de textielsector, en het groeiend vakbondsverzet tegen de loonmatigingswet, kwam eind januari weer schot in het sociaal overleg. ACV en ABVV legden een voorstel van centraal akkoord aan het VBO voor. De intern verdeelde werkgevers bespraken het op 3 februari, maar stelden een beslissing over het al dan niet opnieuw onderhandelen een week uit. Op 5 februari, de dag waarop de Senaat de loonmatigingswet besprak en goedkeurde, legden tienduizenden arbeiders en bedienden (buurtspoorwegen, petroleum, metaal, chemie, warenhuizen) voor een dag het werk neer. Op 10 februari verklaarde het VBO zich bereid met de vakbonden te onderhandelen. De eigenlijke gesprekken, waaraan ook premier Martens en minister van Tewerkstelling en Arbeid De Wulf deelnamen, begonnen 's anderendaags en resulteerden in de sluiting van een *centraal matigingsakkoord* op 13 februari. Naast het VBO, het ACV, het ABVV en de liberale vakbond ACLVB, ondertekenden ook de middenstandsorganisatie NCMV, de Boerenbond en — ongewoon voor een sociaal akkoord — premier Martens en minister De Wulf. Het was zes jaar geleden dat nog een dergelijk akkoord tot stand kwam.

De voornaamste bepalingen van het centraal matigingsakkoord zijn :

- de baremaverhogingen blijven van toepassing. Zij zijn begrepen in de hierna vermelde verhogingen van de loonkosten en de wedden ;
- de reeds voor 1 januari 1981 gesloten overeenkomsten worden uitgevoerd, maar verlengd in dezelfde voorwaarden voor een periode van twaalf maanden, vanaf hun vervaldag ;
- voor nieuwe overeenkomsten kan men, waar de arbeidsduur 40 of 39 uur per week bedraagt, onderhandelen over een arbeidsduurverkortening naar een gemiddelde toe van 38 uur per week. Waar de arbeidsduur gemiddeld 38 uur per week of minder is, kan onderhandeld worden over ofwel een verhoging van de lonen met maximum één procent per jaar ofwel over een arbeidsduurvermindering met maximum één uur over twee jaar.

Meteen verviel de in de wet inzake de inkomensmatiging opgelegde loonmatiging voor werknemers. Alle overige bepalingen van de matigingswet bleven van kracht. Op 13 februari werd gestaakt in het openbaar ambt tegen de matiging voor ambtenaren. Een poging om ook voor die sector een centraal akkoord te sluiten was twee dagen eerder mislukt.

2. Het vastenplan.

Na de goedkeuring van de matigingswet en de ondertekening van het centraal akkoord 1981-1982, ging de aandacht van de regering naar de budgettaire toestand. Half januari was reeds gebleken dat de fiscale ontvangsten beneden de ramingen zouden blijven (er was toen sprake van 50 miljard F) en hadden verscheidene ministers bijkredieten aangevraagd. In de BRT-televisieuitzending *Confrontatie* van 18 januari kondigde eerste-minister Martens bovendien aan dat zijn regering in de loop van de drie resterende jaren van haar legislatuur een structureel tekort van 100 miljard F uit de staatsbegroting wilde wegsnijden.

Na de begrotingscontrole, waaruit bleek dat de gevraagde bijkredieten opliepen tot 64,6 miljard F, was het duidelijk dat er moeilijke dagen te wachten stonden voor het kabinet-Martens. Overigens was de samenstelling van de regering intussen lichtjes gewijzigd ten gevolge van het ontslag van vice-premier en minister van Verkeerswezen Guy Spitaels, die op 22 februari tot voorzitter van de Parti socialiste was verkozen (zie § 13). Op 26 februari benoemde de koning minister van Begroting *Guy Mathot* (PS) tot vice-eerste-minister. Mathot werd op Binnenlandse Zaken opgevolgd door *Philippe Busquin* (PS), die reeds het departement van (Franse) Nationale Opvoeding beheerde. Senator *Valmy Féaux* (PS) kreeg Spitaels' portefeuille van Verkeerswezen. *Guy Coëme* (PS), ten slotte, volgde Elie Deworme op als staatssecretaris voor het Waalse Gewest (3).

De spanning tussen de regeringspartijen wegens de begrotingspolitiek zwol begin maart nog aan door de irritatie van de Vlaamse socialisten over de zgn. Inga-verklaring van eerste-minister Martens tijdens zijn bezoek aan Zaïre (zie § 12) en door het voorstel van minister van Financiën Eyskens om een crisislening uit te schrijven. SP en PS waren vooral niet te spreken over de mogelijk daaraan gekoppelde fiscale amnestie.

Toch kon de kabinetsraad op 13 maart een eerste reeks maatregelen nemen. De 64,6 miljard F aangevraagde bijkredieten werden herleid tot 33,6 miljard (16 voor de aangroei van de rijksschuld, 9,6 voor werkloosheid en 8 voor indexprovisie). Niet alleen kregen de andere begrotingsposten geen bijkredieten, de meeste departementen moesten samen 5,5 miljard F inleveren. Al bij al bleef er nog 28 miljard weg te zuiveren.

(3) Het doorsturen van Deworme gebeurde op verzoek van PS-voorzitter Spitaels en werd in verband gebracht met de feiten dat hij niet aan de gestelde verwachtingen voldeed, dat hij in juli 1980 als minister van het Openbaar Ambt de 2%-heffing op ambtenarenweden had voorgesteld en daarvoor nu als zondebok moest opdraaien, en dat hij voorts overhoop lag met zijn federatie.

Vanaf 19 maart kwam het kernkabinet haast onafgebroken bijeen om diverse maatregelen inzake besparingen en nieuwe inkomsten te onderzoeken. Dat onderzoek mondde uit in het regeringsconclaf van 22 maart. Uiteindelijk werd een bijzonder lange lijst maatregelen — het zgn. *vastenplan* of *rampenplan* — bekendgemaakt. De meest in het oog springende maatregelen worden hieronder opgesomd.

- uitschrijving van een eenmalige staatslening met aantrekkelijke voorwaarden ;
- vermindering (met 1,5 miljard) van de administratieve kosten van de parastatalen ;
- na overleg met de vakbonden van de openbare diensten : beperking van de personeelssterkte in het openbaar ambt, verhoging van de interne mobiliteit, invoering per 1 juli 1981 van de deeltijdse arbeid ;
- inzake tewerkstelling en arbeid : o.m. herziening BTK-stelsel en strikte beperking van de verlening van werkvergunningen ;
- versnelde aftopping van de hoge pensioenen : supplementaire aftoppingsschijf op 1 juli 1981 en afronding hele operatie op 1 januari 1982 ;
- besparing van 750 miljoen F in de sector kinderbijslagen ten koste van de hoge inkomens ;
- drastische beperking van de vergoedingen en zitpenningen in alle openbare instellingen ;
- betaling vanaf 1 juli 1981 van de lonen en wedden van het overheids-personeel en van het personeel der parastatalen via een postrekening. Hetzelfde geldt voor alle subsidies en vereffeningen van overheidsinstellingen. Uitbouw van een beter dienstbetoon voor postrekeninghouders, door o.m. invoering naar het voorbeeld van de bankcheck van de gewaarborgde postcheck ;
- beperking van het medisch aanbod en de subsidiëring studenten eerste kandidatuur geneeskunde ;
- bevriezing van de fiscale decumulatie en splitting op 750.000 F ;
- invoering van een geïntegreerde fiscale strook in de medische sector en voor de vrije beroepen ;
- fiscalisering van de vervangingsinkomens ;
- BTW-heffing van 6 % op verhandelingen van monetair goud ;

- invoering, na overleg, van reclame op radio en televisie ;
- fusie van de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen en de Nationale Maatschappij van Buurtspoorwegen ;
- afschaffing van de intercommunales voor de autowegen ;
- fusie van het Nationaal Werk voor Oorlogsinvaliden, het Nationaal Werk voor Oudstrijders en het Vast Bureau van Werken voor Oorlogsslachtoffers ;
- afschaffing van het ambt van arrondissementscommissaris ;
- vermindering dotaties aan Gemeenschappen en Gewesten met 1,08 miljard F ;
- ten slotte waren er een lange rij maatregelen inzake begrotingscontrole en zeer technische bepalingen om besparingen in de onderwijssector te realiseren.

Al die maatregelen waren goed voor 28 miljard F besparingen. Het tekort op de lopende uitgaven van de begroting 1981 bedroeg toch nog 153 miljard (90,7 miljard initieel tekort en 63 miljard F geraamde fiscale minder-ontvangsten).

3. Mark Eyskens volgt Wilfried Martens op.

Amper negen dagen na het regeringsconclaf waarop het vastenplan werd vastgelegd, kwam het tot een kortsluiting tussen de regeringspartijen, die hoofdzakelijk toe te schrijven was aan meningsverschillen over de koppeling van de lonen aan het indexcijfer der consumptieprijzen (4). Die koppeling was al enige tijd een strijdpunt. Van patronale zijde werd herhaaldelijk aangedrongen op de herziening van het bestaande stelsel, maar voor de vakbonden bleef de index onbespreekbaar. Ter zake stond in de regeringsverklaring : « De handhaving van het stelsel van aanpassing der bezoldigingen aan het indexcijfer der consumptieprijzen wordt bevestigd ».

Naar achteraf is gebleken, werd op het conclaf van 22 maart overeengekomen dat, na overleg met de sociale partners, toch zou worden gewerkt aan een wijziging van de modaliteiten van de indexering. Daarover waren trouwens reeds geheim gehouden gesprekken gevoerd tussen premier Martens en de vakbondsleiders Houthuys (ACV) en Debunne (ABVV),

(4) In dit nummer gaat Marc Platel grondiger in op de crisis.

waarvan *De Standaard* op 24 maart melding maakte. In ieder geval stond de beperking van loonkosten met o.a. de indexkoppeling op de agenda van de ronde-tafelconferentie over het industriebeleid die op 25 maart van wal stak.

Dat de index vlugger ter sprake kwam dan gepland, is toe te schrijven aan de volgende factoren :

- De negatieve reacties op het vastenplan, in het bijzonder van het CVP-partijbureau dat de maatregelen « misschien wel verdienstelijk, maar zeer onvoldoende » noemde en aandrang op « krachtiger maatregelen ».
- De bijeenkomst van de regeringsleiders van de EG-lid-staten in Maastricht (23-24 maart), waar scherpe kritiek werd geformuleerd op het Belgische monetaire beleid. Luidens het slotcommuniqué was de Europese Raad van oordeel dat een aanpassing van het rigiede stelsel van inkomensindexering in overweging moet worden genomen — een duidelijke vingerwijzing voor de Belgische regering.
- De verzwakking van de Belgische frank, als gevolg waarvan de Nationale Bank op donderdag 26 en vrijdag 27 maart respectievelijk 8 en 17,3 miljard F diende uit te geven om de koers van de Belgische munt te steunen (sinds begin 1981 was de bank daarmee voor 96 miljard F tussengekomen).

Na zijn terugkeer uit Maastricht en nog voor de ronde-tafelconferentie, raadpleegde premier Martens afzonderlijk de vakbondsleiders Houthuys en Debunne, de VBO-leiders Pulinckx en Van den Bergh en NCMV-voorzitter Margot over nieuwe en drastische relancemaatregelen. Vrijdagavond, 27 maart, vond een gezamenlijk overleg plaats tussen de topministers en de sociale gesprekspartners, dat echter geen resultaat opleverde. 's Anderendaags ontving de premier een nota van de Nationale Bank, waarin een aantal harde economische en financiële voorstellen werden gedaan. Dezelfde dag had Martens een vertrouwelijk gesprek met de gouverneur van de Nationale Bank en vond er een gesprek plaats tussen minister van Financiën Eyskens, vice-gouverneur D'Haeye en de directeur Beauvois (Nationale Bank), directeur-generaal van de Begroting Hullebroeck, Plancommissaris Maldague, de kabinetschef van minister van Economische Zaken Pauwels en indexspecialist Smeets. Van socialistische zijde was men ontstemd over het feit dat minister van Begroting Mathot niet uitgenodigd was. PS-voorzitter Spitaels weigerde daarom dat tijdens het weekeinde een beslissing werd genomen, zoals Martens van plan was. Intussen had SP-voorzitter Van Miert voor de BRT-camera gezegd dat aan het indexstelsel niet kon worden geraakt (die 's zaterdags

opgenomen verklaring werd weliswaar pas zondagmiddag uitgezonden, maar ze had toch tot gevolg dat de toestand geblokkeerd bleef omdat Van Miert moeilijk op zijn uitspraak kon terugkomen).

Desondanks riep Martens op zondag 29 maart de kabinetsraad bijeen en legde hij, in eigen naam, een *noodplan* voor. Het bevatte volgende voorstellen :

- de opschorting van alle indexeringen tot 31 december 1981, behalve voor de minimumlonen, het gewaarborgd inkomen voor bejaarden en het invaliditeitsminimum ;
- invoering op 1 januari 1982 van een nieuw indexsysteem gebaseerd op : a) een forfaitair bedrag (« centen in plaats van procenten »); b) verwijdering uit de index van benzine, alcohol en tabak ;
- vermindering met 10 % van de loonmassa in de ondernemingen in moeilijkheden die overheidssteun ontvangen, behalve wanneer het gaat om steun in het raam van de expansiewetgeving of van een reddingsplan voor de onderneming ;
- aan de sociale partners zal, wat de andere ondernemingen betreft, worden gevraagd binnen de maand het centraal akkoord te herzien ;
- blokkering van de maximumprijzen ;
- herziening van het programmacontract met de petroleumnijverheid.

Terwijl de christen-democraten het noodplan steunden, wezen de socialistische regeringsleden het in zijn geheel af. Een bijeenkomst « van de laatste kans » met de premier, de vice-premiers en de voorzitters van de meerderheidspartijen op 30 maart, leidde tot geen definitief resultaat. Op 31 maart kwam de kabinetsraad bijeen in een laatste poging om het door Martens versoepelde noodplan te doen aanvaarden. Een consensus bleek evenwel onmogelijk, waarna Martens het ontslag van de regering aan de koning ging aanbieden. Het staatshoofd hield zijn antwoord in beraad en ontbood, naar verluidt op voorstel van vice-premier Claes, de premier, de voorzitters van Kamer en Senaat, de voorzitters van nagenoeg alle in het parlement vertegenwoordigde partijen en de leiders van de sociale organisaties op het Paleis. Uit de krachtige toespraak citeren wij : « Eens te meer staan wij voor een regeringscrisis. Vóór ik mijn raadplegingen begin, heb ik u allen bijeengeroepen die, op het hoogste niveau, de vertegenwoordigers zijn van de macht in rechte en de macht in feite (5),

(5) Bij monde van haar ondervoorzitter H. Schiltz protesteerde de Volksunie scherp tegen de « gevaarlijke toespraak » van het staatshoofd, met name tegen de zinnsnede « u allen, die op het hoogste niveau, de vertegenwoordigers zijn van de macht in rechte en de macht in feite », die « als het ware een officiële bevestiging van de theorie van Léon Degrelle over *le pays réel et le pays légal* » werd genoemd.

om u mijn mening te zeggen over de ernst van de toestand. (...) Het is nu de hoogste tijd om geschillen, van welke aard ook, aan de kant te schuiven en voorrang te geven aan de overleving. Dat is wat wij zouden doen, indien wij in oorlog zouden zijn. Welnu, dit is oorlog, oorlog voor het behoud van onze economie (...) Nog een opmerking waar ik groot belang aan hecht: de stabiliteit van de regering moet hersteld worden (...) ».

Op 1 april begon de koning met zijn raadplegingen. Diezelfde dag besloot minister van Economische Zaken Claes de prijzen voor een maand te bevroeren op het peil van 29 maart. De bij zgn. programma-contracten vastgestelde prijzen (o.m. olieprodukten) bleven buiten de blokkering (6).

Op 2 april deelde het Paleis mee dat de koning het ontslag van de regering had aanvaard en minister Evskens tot formateur had benoemd, met de opdracht in de kortst mogelijke tijd een regering te vormen. De formateur vatte onderhandelingen aan met vertegenwoordigers van christendemocraten en socialisten, die op 6 april leidden tot een akkoord. Daarop benoemde de koning Mark Evskens tot eerste-minister en, op diens voorstel, de uittreedende leden van de regering in dezelfde functies die ze vroeger bekleedden (7). Eyskens werd als minister van Financiën opgevolgd door Robert Vandeputte, oud-gouverneur van de Nationale Bank van België. Nog op 6 april legden de leden van de regering de eed af.

's Anderendaags las premier Eyskens in Kamer en Senaat de regeringsverklaring voor. Hij zei dat de algemene beleidsopties van zijn kabinet aansluiten bij deze van de regering-Martens en dan ook de regeringsverklaring van Martens wordt overgenomen. Als prioritaire doelstellingen noemde de eerste-minister het herstel en de versteviging van het geschokte vertrouwen, het behoud en de bevordering van de werkgelegenheid, het geleidelijk wegwerken van de grote onevenwichten in de betalingsbalans en de rijksbegroting, het opsorpen van het tekort op de betalingsbalans door de versteviging van het concurrentievermogen van de economie, aanmoedigen van voorstellen om een legislatuurregering en -parlement tot stand te brengen. Als concrete actiepunten werden genoemd: fiscale verlagingen voor het bedrijfsleven, verlaging van de produktiekosten, uitvoering van het vastenplan.

Het investituurdebat viel op door de herhaaldelijke botsingen tussen christen-democraten en socialisten, die wezen op een groot wantrouwen

(6) Als gevolg hiervan daalde het indexcijfer van de consumptieprijzen in april met 0,08 en in mei met 0,11 punt. De prijzenblokkering werd op 30 april vervangen door een selectieve prijzenstop, die duurde tot 30 september.

(7) Martens weigerde naar verluidt de hem aangeboden portefeuille van Justitie, of Binnenlandse Zaken en Institutionele Hervormingen.

tussen beide politieke families. De regering kreeg op 8 april het vertrouwen van de Kamer (met 118 stemmen voor, 52 tegen en vier onthoudingen) en op 9 april van de Senaat (96 stemmen voor, 26 tegen en acht onthoudingen, o.m. van de CVP-ers Mesotten en Piot die protesteerden tegen het beleid en de benoemingspolitiek van de socialistische Onderwijsministers Calewaert en Busquin, en van hun partijgenoot Van Herreweghe, die de 'afdanking' van Martens niet nam).

4. De staalkwestie.

Alvorens het verdere verloop van de politieke gebeurtenissen te schetsen, wordt in dit hoofdstuk stilgestaan bij de ontwikkelingen in de staalindustrie onder de regering-Martens. Voor een goed begrip van de staalproblematiek, een dossier dat onder de regering-Eyskens bijzonder netelig zou worden, keren wij eerst enkele jaren in de tijd terug.

In maart-april 1977 besprak de toenmalige regering-Tindemans voor het eerst de moeilijkheden in de staalindustrie met vertegenwoordigers van de werkgevers en de werknemers. Besloten werd per onderneming en na onderzoek van elk dossier overheidshulp te verlenen, onder de vorm van tegemoetkomingen (ca. 500 miljoen F) in de rentelast der aan te gane leningen (ca. 10 miljard F). Tevens werd het Amerikaanse bureau McKinsey belast met een studie van de noodzakelijk geachte herstructurering van de sector. Mede op basis van die studie stelde de regering een saneringsplan — het zgn. plan-Claes — op, dat op 20 mei 1978 met de sociale partners werd besproken. Pas op 23 november 1978 werd een volledig akkoord bereikt over de uitvoering van dat plan. De belangrijkste punten daarvan waren :

- de overheid neemt een minderheidsparticipatie in een aantal staalondernemingen in Wallonië en Vlaanderen door omzetting van de schuldenlast in kapitaal ;
- oprichting van een Maatschappij voor de Financiering van de Staalnijverheid, en van een Nationaal Comité voor Planning en Controle, dat beslist over de investeringsprojecten ;
- afvloeiing van ca. 6.500 werknemers.

De kostprijs werd geraamd op 22,5 miljard F, gespreid over vijf jaar.

Op 28 januari 1980 keurde het Nationaal Comité voor Planning en Controle voor 44 miljard F investeringen goed, waarvan de ene helft door de publieke en de andere door de particuliere sector zou worden ingebracht. Nadat pogingen van de Maatschappij voor de Financiering van de

Staalnijverheid om op de buitenlandse kapitaalmarkt leningen te plaatsen mislukten, groeide eind 1980 de idee van de oprichting van een Fonds voor de Financiering van de Nijverheid, dat geld zou bijeenbrengen voor de chemie, het gas, de elektriciteit en het staal.

Op te merken valt ook dat de geplande investeringen de goedkeuring behoeften van de EG-Commissie. Die opperde in 1980 bezwaren tegen drie investeringsprojecten, met name betreffende Carlam, Ougrée en Chertal.

Ten slotte dient nog melding gemaakt van de op 5 december 1978 geparafeerde *akkoorden van Hanzinelle*, die voorzien in een technische samenwerking en arbeidsverdeling tussen de staalbedrijven op de as Saarland-Luxemburg-Charleroi-Gent, waartoe in België de bedrijven van de Driehoek van Charleroi (Hainaut-Sambre, Thy-Marcinelle, Frère Bourgeois Commerciale) en Sidmar (Zelzate) behoren.

De ontwikkelingen op het vlak van de staalindustrie in 1981 begonnen op spectaculaire wijze. Op 17 januari verschenen in de pers berichten over vergevorderde onderhandelingen over een fusie van de bedrijven van de Driehoek van Charleroi met Cockerill (Luik). De berichten werden onmiddellijk bevestigd door Julien Charlier, PDG van Cockerill, en Albert Frère, hoofd van de Driehoek. Het nieuws verwekte grote deining in de politiek en syndicale middens. De fusie werd hardnekkig verdedigd door PS-voorzitter Cools, die een actieve rol had gespeeld in de onderhandelingen. De regering, enigszins voor schut gezet, kon weinig anders doen dan de beslissing acteren. In Charleroi reageerden de arbeiders afwijzend op de fusie, en met name op de geplande sluiting van de staalgietery van Thy-Marcinelle-Providence en de afvloeiing van zowat 4.500 werknemers. Op 20 januari legden zij spontaan het werk neer en van 21 tot 24 januari lagen de staalfabrieken volledig lam. De fusie werd werkelijkheid op 26 juni, toen werd overgegaan tot de oprichting — met terugwerkende kracht tot 1 januari 1981 — van Cockerill-Sambre. De nieuwe maatschappij heeft een kapitaal van 36,032 miljard F, waarvan 81,44 % staatsbezit is. Voorzitter van de raad van beheer werd Jacques Vandenbosch, ondervoorzitter van Cockerill. Voor de RTBF verklaarde hij op 28 juni dat Cockerill-Sambre tot 1984 over 50 tot 60 miljard F staatstoelagen moet kunnen beschikken bij een jaarlijkse produktie van 8,5 miljoen ton, dat het bedrijf na 1984 uit de rode cijfers zou kunnen komen en dat er 5.000 arbeidsplaatsen zullen verdwijnen door de fusie.

Niet alleen de staalarbeiders van Charleroi voerden eind januari actie, ook die van Cockerill legden enkele dagen het werk neer. Zij deden dit om de beloofde investeringen, met name de bouw van een tweede continugietery te Chertal, af te dwingen. Nadat de EG-Commissie haar bezwaren had laten varen (zij was voor de bouw van een tweede gietery, maar

dan op de plaats van de eerste, Seraing, en niet te Chertal), besliste de kabinetsraad op 30 januari dat Cockerill zijn tweede continugieteterij te Chertal kreeg. Tevens werd de principiëbsbeslissing genomen dat ook Sidmar een continugieteterij mocht installeren.

Op 7 februari 1981 werd een akkoord bereikt over de aanpassing van de akkoorden van Hanzinelle. Het nieuwe *akkoord van Hertoginnedal* voorziet in een samenwerking tussen de Luxemburge en de Belgische staalindustrie tot ten minste eind 1988. Voorts bevat het een reeks afspraken tussen de verschillende betrokken bedrijven. De fusie van Cockerill en de Driehoek van Charleroi, die ook ter sprake kwam, was volgens minister van Economische Zaken Claes geen hinderpaal voor de voortzetting van de akkoorden van Hanzinelle.

5. De start van de regering-Eyskens.

Overeenkomstig het regeerakkoord maakte het kabinet-Eyskens meteen werk van de uitvoering van het vastenplan van 22 maart en de beslissingen van 13 maart. Dat gebeurde door het opstellen van de *programmawet 1981*, die op 28 mei door de Kamer en op 30 juni door de Senaat werd goedgekeurd. Wegens technische problemen, de noodzaak van overleg of politieke meningsverschillen waren echter niet alle bepalingen van het vastenplan in de goedgekeurde programmawet terug te vinden. Dit was met name het geval voor de omroepreclame, waarvoor een afzonderlijke wettekst werd uitgewerkt; dit gold eveneens voor de crisislening zoals reeds in het regeerakkoord was voorzien, en voor onder andere de besparingen in de sector van de kinderbijslag, de afschaffing van het ambt van arrondissementscommissaris, de fiscalisering van de vervangingsinkomens en de fusie van NMBS en NMVB. Volgens de regering realiseerde de programmawet 29 van de 33 miljard F aangekondigde besparingen of nieuwe inkomsten. Volgens andere bronnen werd er, ten gevolge van allerlei overschattingen en dubbeltellingen, amper 20 miljard F bespaard.

In haar financiële hoofdstuk bevatte de programmawet ook een aantal in de regeerverklaring aangekondigde en op 13 april genomen fiscale maatregelen die tot doel hebben de investeringen te bevorderen: vrijstelling van belasting van de wederbelegde meerwaarden; verhoging van 5 tot 30 % van het deel van de gereserveerde winsten dat van belastingen wordt vrijgesteld op voorwaarde dat ze binnen de drie jaar geherinvesteerd worden; herziening van SOL I en SOL II, de eerder ingevoerde solidariteitsbijdragen op de overwinsten van de vennootschappen.

De uitschrijving van de crisislening werd mogelijk gemaakt door de Wet van 15 mei 1981, die voorzag in speciale fiscale voorwaarden om de lening aantrekkelijk te maken. De crisislening, waarop kon worden inge-

tekend van 11 tot 30 juni, bestond uit twee schijven. De eerste schijf mikte op de particuliere beleggers, had een looptijd van tien jaar en een netto-rendement van 13 % ; de terugbetaling werd gekoppeld aan de koers van de ECU (Europese rekeneenheid). Op de effecten dient enkel roerende voorheffing te worden betaald (alle andere belastingen vallen dus weg) en de waardepapieren kunnen worden gebruikt voor de betaling van successierechten. De tweede schijf, met een looptijd van zeven jaar, richtte zich tot de institutionele beleggers ; 5 % van het rendement (13 %) werd vrijgesteld van vennootschapsbelasting. De lening bracht in totaal 78 miljard F — 55,3 voor de eerste en 22,7 voor de tweede schijf — op, nauwelijks meer dan een klassieke staatslening en heel wat minder dan de 100 à 150 miljard waarvan sprake was. Waarnemers wezen erop dat er nagenoeg geen sprake was van een terugkeer van zwart geld naar België of van intekening door buitenlanders.

Voor een ander punt van het vastenplan, de omroepreclame, werkte de regering een voorontwerp van kaderwet uit. Verzet tegen de etherreclame kwam voornamelijk uit de hoek van de geschreven pers (beroepsjournalisten en dagbladuitgevers). Ook vanuit het Groothertogdom Luxemburg waren protesten te horen ; RTL vreesde met name voor zijn eigen reclame-inkomsten. Van zijn kant formuleerde de Raad van State enkele juridische opmerkingen bij het voorontwerp. Gezien de talrijke problemen die nog bestonden, besliste de kabinetsraad op 10 juli het ontwerp terug te sturen naar een werkgroep voor nader beraad, ook met Luxemburg. Het zou in het verslagjaar niet meer in het openbaar ter sprake komen.

Nog steeds overeenkomstig de regeringsverklaring begon, door middel van bilaterale gesprekken, de voorbereiding van de ronde-tafelconferentie over het nieuw industriebeleid. Voorzichtigheidshalve werd gewacht tot 5 mei — na het jaarlijkse feest van de arbeid, waarop de socialistische voormannen dit jaar uitdrukkelijk stelden dat de index onbespreekbaar is — om definitief met de conferentie te beginnen. Vrij vlug werd duidelijk dat een consensus onder de sociale partners onmogelijk te bereiken was. Op 22 mei verliet de delegatie van het VBO de ronde-tafelconferentie. De patroons waren van oordeel dat het urgentieprogramma van de regering totaal ontoereikend was. En daarmee was — naar de woorden van de premier — de tafel vierkant geworden en het sociaal overleg afgebroken.

6. Index en staal bezorgen Eyskens moeilijke dagen.

Het hierboven vermelde (in de regeringsverklaring aangekondigde) *urgentieprogramma* was niet zonder moeite tot stand gekomen. Een van de elementen ervan, nl. 'bepaalde kostenbestanddelen van de produktie' — waarmee in feite de herziening van het indexmechanisme werd bedoeld —

lag voor de socialisten bijzonder moeilijk. Bovendien ging de PS de goedkeuring van het urgentieprogramma koppelen aan een akkoord over het staaldossier.

Reeds op 23 april hadden de algemeen secretarissen van de ABVV-afdelingen Luik en Charleroi, Gillon en Staquet, in de Waalse socialistische kranten de Waalse ministers opgeroepen geen andere dossiers meer te bespreken zolang dat over het staal niet was afgehandeld. Die oproep lokte negatieve reacties uit in Vlaanderen, waar steeds meer stemmen opgingen voor een regionalisering van het staal en de overige vier nationale industrie-sectoren (textiel, steenkool, scheepsbouw en -herstelling, holglas). Dat het Vlaams Comité van het ACV zich op 25 april bij die stelling aansloot (zie ook § 13) ging niet onbesproken voorbij.

Op 4 mei legde minister van Economische Zaken Claes aan het kernkabinet een hulpplan voor de fusiegroep Cockerill-Sambre voor. Op 7 mei weigerden de PS-ministers op de vergadering van het sociaal-economisch kernkabinet over om het even welk dossier een beslissing te nemen, zolang geen voorrang werd verleend aan het staalprobleem. Hoewel premier Eyskens dit ontkende, werd het staaldossier in feite aan het indexprobleem gekoppeld. Intussen formuleerden de Vlaamse en Waalse deelregeringen voorwaarden en bijkomende vragen bij het staalplan. Op 12 mei kondigden de vakbondsleiders aan dat vanaf 18 mei zou worden gestaakt in de Waalse staalindustrie als een regeringsbeslissing op die dag nog steeds uitbleef. Ook deden geruchten de ronde dat de PS — een Mitterrand effect verwachtend (8) — zou aansturen op vervroegde verkiezingen.

In dat gespannen klimaat vergaderde het kernkabinet op 13 en 14 mei, en op 15 mei, even voor middernacht, bereikte de kabinetsraad een compromis over het staaldossier en een algemeen herstelbeleid. In het twintig punten tellende hoofdstuk betreffende de staalsector stond o.m. het volgende :

- bevestiging van de fusie Cockerill-Sambre en van de akkoorden van Hertoginnedal van 7 februari 1981 ;
- vóór 1 juni wordt de maatschappij Belfin opgericht, die in twee jaar op de buitenlandse kapitaalmarkt 30 miljard F moet vinden, waarvan 12 miljard voor de financiering van de investeringen van Cockerill-Sambre ;
- beperking van de produktiecapaciteit van Cockerill-Sambre tot maximum 8,5 miljoen ton ;
- opstellen vóór 31 juli van concreet afvloeiingsplan voor 5.000 personeelsleden in Cockerill-Sambre ;

(8) Op 10 mei had de socialist François Mitterrand de Franse presidentsverkiezingen gewonnen.

— de staat neemt ten minste één derde van het investeringsprogramma ten laste.

Het eigenlijke urgentieprogramma tot bevordering van de werkgelegenheid en de versteviging van het concurrentievermogen omvatte inzonderheid de *Maribel-operatie*, dit is de vervanging van de werkgeversbijdragen voor de sociale zekerheid voor de arbeiders (niet de bedienden) door een verhoging van de directe belastingen ten belope van 30 miljard F. De naam Maribel verwees naar het econometrische *Model for Analysis and Rapid Investigation of Belgian Economic Aggregates* van het Planbureau, op basis waarvan in 1980 de vervanging van de sociale ondernemingsbijdragen door belastingen was onderzocht. In uitvoering van de Maribel-operatie werd op 1 juli een aantal indirecte belastingen verhoogd. Het betrof o.m. het optrekken van de BTW-voet van 16 tot 17 %, de verhoging van het BTW-tarief en/of accijnzen op brandstof, alcohol, dranken, koffie, sigaretten, lichaamsverzorging, de verhoging van de weeldebelasting van 5 tot 10 % op o.a. juwelen, parfumerie, cosmetica, jacht- en sportwapens, de invoering van een bijzondere weeldetaks van 10 % op jachten, plezierboten en zware auto's en van 5 % op audiovisuele apparaten. Andere punten van het urgentieprogramma waren: de versnelde invoering van de deeltijdse arbeid, zowel in de privé- als in de openbare sector; heroriëntering van het BTK-stelsel; verruiming en versoepeling van het stelsel van de tewerkstellingspremies; een selectieve verlaging van de elektriciteitsstarieven voor de industrie. Zoals reeds gemeld werd dat urgentieprogramma met de sociale partners besproken op de rondetafelconferentie, die door de houding van het VBO echter voortijdig werd afgebroken. Wegens de verdere politieke ontwikkelingen zou van dat urgentieprogramma weinig of niets worden gerealiseerd in 1981.

7. Van de ene crisistoestand naar de andere.

Vanaf juni heerste in de Wetstraat een nagenoeg permanente crisissfeer. Zij kwam een eerste maal tot ontlading na een zoveelste 'toeristische wandeling' van het Taalaktiekomitee in de Voerstreek (31 mei), die gepaard ging met incidenten tussen Vlamingen en Waalse tegenbetogers. Enkele dagen na de 'wandeling', op 3 juni, zei minister van Justitie en Hervorming der Instellingen Philippe Moureaux (PS) op een vergadering te Wezet (Visé), dat er opnieuw moest worden onderhandeld over het statuut van de Voer en dat die kwestie moest worden gekoppeld aan het vraagstuk-Brussel. Aan Vlaamse zijde lokte deze verklaring unaniem negatieve reacties uit. Na de kabinetsraad van 5 juni zei eerste-minister Eyskens dat krachtens de staats Hervormingswetten van 1980 « de gemeente Voeren

een integrerend bestanddeel was en is gebleven van het Vlaamse land », en dat zijn regering geen initiatief inzake een wijziging van het Voerstatuut zou nemen. Dat laatste werd op 6 juni betwist door minister van Binnenlandse Zaken en Nationale Opvoeding Philippe Busquin (PS), die ook de verklaringen van Moureaux onderschreef. Eyskens bleef bij zijn standpunt en wilde weten of Busquin nog solidair was met de regering, « zo niet, dan zal hij de politieke consequenties moeten aanvaarden ». PS-Kamerfractieleider Brouhon verklaarde daarop dat zijn partij achter Busquin staat en het niet zou nemen dat deze de laan wordt uitgestuurd. Van zijn kant betoonde minister van het Waalse Gewest Dehousse (PS) zijn solidariteit met Busquin door op 7 juni een bezoek te brengen aan de Voerstreek. Op 9 en 10 juni kwam de affaire ter sprake in de Senaat, naar aanleiding van de bespreking van de begroting van de eerste-minister.

Eyskens herhaalde daar dat aan het Voerstatuut niet zou worden geraakt. Na een debat, dat geen einde maakte aan de dubbelzinnigheid binnen de coalitie, gaf de meerderheid opnieuw zijn vertrouwen aan de regering. Ook de PS keurde de vertrouwensmotie goed, nadat zij vooraf een aantal communautaire eisen had gesteld (snelle uitbouw regionale administraties, installatie van parlementscommissie voor Brussel), de indiening van een wetsvoorstel ten gunste van de Franstaligen in de faciliteitengemeenten had aangekondigd en een snelle uitvoering van het staalplan had geëist.

Een tweede incident, eveneens van communautaire aard, ontstond door de benoeming van de Waalse socialist Willy Monfils tot directeur-generaal van de Belgische Dienst voor Buitenlandse Handel (BDBH). Deze functie was al een jaar vacant, omdat christen-democraten en socialisten het niet eens kon worden over een kandidatuur. In het *Belgisch Staatsblad* van 4 juli verscheen tot veler verrassing een K.B. van 1 juli houdende de benoeming van Monfils, die vooral bij de CVP kwaad bloed zette. Ook het Vlaams Economisch Verbond ging niet akkoord met de aanstelling van een Franstalige, verwijzend naar het meerderheidsaandeel van Vlaamse bedrijven in de Belgische export. Daarover in de Kamer ondervraagd, gaf minister van Buitenlandse Handel Urbain (PS) op 8 juli toe dat er in de regering geen consensus bestond over de benoeming en dat hij buiten medeweten van de premier en in het belang van de BDBH dan maar zelf een beslissing had genomen.

Medio juni was de regering begonnen met de voorbereiding van het begrotingsontwerp voor 1982. Uit de eerste begrotingsronde bleek een tekort op de lopende verrichtingen van 350 miljard F, terwijl het deficit voor 1981 zou oplopen tot 240 miljard F in plaats van de initiële 90,8 miljard. Op 29 juni kondigde PS-voorzitter Spitaels aan dat zijn partij op 18 juli een buitengewoon congres ging wijden aan de begrotingstoestand. De andere regeringspartijen reageerden daar erg kregel op en voerden

aan dat de PS verdragingsmaneuvers uitvoerde. Op 6 juli besprak premier Eyskens de toestand met de voorzitters van de meerderheidspartijen. Na afloop verklaarde hij dat het klimaat zeer slecht was en sommigen hun electorale oprispingen niet meer de baas konden. Op 7 juli herhaalde Eyskens in de Kamer dat het geraamde tekort op de lopende begroting voor 1982 350 miljard bedroeg, maar moest teruggeschroefd worden tot 200 miljard. Zijn verklaring geen interne sabotage binnen de coalitie te zullen dulden, viel niet in goede aarde bij de PS. Na een schorsing van de vergadering, zei PS-fractie leider Brouhon dat de socialisten die woorden als kwetsend hadden ervaren en het niet namen dat Eyskens had bedreigd met een eventuele niet-uitvoering van het staalplan. Na een korte, bedarende tussenkomst van de premier, die zei niemand te hebben willen kwetsen, werd het incident bijgelegd en schonk de Kamer andermaal, meerderheid tegen oppositie, de premier het door hem gevraagde vertrouwen.

Op 8 juli reeds ontstond nieuwe deining toen uitlekte dat premier Eyskens, zonder medeweten van de socialisten, de liberale partijvoorzitters bij zich ontboden had. Het onderhoud werd ijlings afgelast. De socialisten, die het ook hadden over andere geheime contacten die reeds twee maanden aan de gang zouden zijn (en door PRL-voorzitter Gol min of meer werden toegegeven), vreesden dat aan een wisselformule voor de bestaande coalitie werd gewerkt. Eyskens zei dat hij met de liberale leiders slechts over een paar hangende benoemingen had willen praten. PS en SP namen vrede met die uitleg, maar het hele gebeuren was zeker niet bevorderlijk voor het wederzijdse vertrouwen tussen de regeringspartijen.

De bespreking in de Senaat van het op 12 februari door de Kamer reeds goedgekeurde wetsontwerp tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden, zorgde op 17 juli voor nieuwe moeilijkheden toen CVP-senator Storme, namens 63 senatoren van CVP, PVV en VU, een motie indiende om het ontwerp voor advies aan de Raad van State voor te leggen. Dit voorstel stuitte op hevig verzet van de Franstalige partijen, de linkerzijde en de regering. Na een lang proceduredebat, tijdens hetwelk minister van Justitie Moureaux uitriep dat alle juristen komedianten zijn (waarvoor hij zich nadien verontschuldigde), besloot Senaatsvoorzitter Leemans toch de Raad van State te raadplegen. Nadat de Raad het ontwerp niet strijdig met de Grondwet had bevonden, keurde de Senaat het op 24 juli goed.

Op het PS-congres van 18 juli betwistte vice-premier en minister van Begroting Mathot de stelling van zijn collega's Eyskens en Vandeputte, dat het te verwachten tekort op de lopende begroting 350 miljard F bedroeg. Volgens de Franstalige socialisten ging het om slechts 300 miljard, zodat de regering, bij een aanvaard tekort van 200 miljard, niet 150 maar

100 miljard F diende te besparen. Ook in de daaropvolgende dagen bleven terzake meningsverschillen bestaan tussen de ministers Vandeputte en Mathot.

Op 23 juli kreeg de Belgische regering een aanbeveling van de EG-Commissie, waarin deze een tekort van 200 miljard F voor 1982 aanvaardbaar achtte, maar tevens een waarschuwend vinger uitstak voor het te voeren beleid voor de komende jaren. Gelijktijdig stelde de Commissie in een andere mededeling dat het Belgische indexstelsel onhoudbaar was geworden en alvast het effect van de indirecte belastingen, de verslechtering van de ruiltermen en de olieprijs uit de index moest worden gelicht. Overigens was de forse stijging van het indexcijfer in de maand juli (+ 2,46 punt) het sein voor het VBO om een nieuwe campagne tegen het indexsysteem in te zetten. ACV en SP verklaarden zich tot een gesprek bereid, maar het ABVV en de PS herhaalden niet aan de index te willen raken.

Na dagenlang overleg, en ondanks het blijvende klimaat van wederzijds wantrouwen, bereikte het kernkabinet op 5 augustus toch een akkoord over de ontwerp-begroting voor 1982, dat 's anderdaags door de regeringsraad werd bekrachtigd. De lopende uitgaven werden vastgesteld op 1.314,6 miljard F, de lopende ontvangsten op 1.140 miljard F, zodat het tekort 201,2 miljard bedraagt. Inzake de kapitaalverrichtingen werd een deficit aanvaard van 153 miljard F (ontvangsten : 13,1 miljard ; uitgaven : 166,1 miljard) ; het netto te financieren saldo liep aldus op tot 354,2 miljard F of 9 % van het bruto nationaal produkt. Tevens werd een lange lijst maatregelen aangekondigd die voor nieuwe inkomsten moesten zorgen of de uitgaven drukken (9).

8. De regering-Eyskens valt over de staalkwestie.

De rust van het zomerreces was van bijzonder korte duur. Op 29 augustus kwamen het hoofdbestuur en de parlamentsfracties van de PSC tot de bevinding dat de ontwerp-begroting het economische herstel niet mogelijk zou maken en dat de aangekondigde maatregelen dienden te worden herzien en aangevuld. Reeds op 1 september pakte de PSC uit met een alternatief besparingsplan. Terwijl de socialistische partijen op 2 september zich achter het begrotingsontwerp schaarden en fel uitvielen tegen de PSC, wilde ook de CVP, zo mogelijk in samenwerking met de Frans-

(9) Gezien geen van deze maatregelen wegens de verdere politieke evolutie zou worden uitgevoerd, worden ze hier onvermeld gelaten. Overigens werd ook de ontwerp-begroting in 1981 niet goedgekeurd en zou het kabinet-Martens V in 1982 met een gewijzigd ontwerp voor de dag komen.

talige christen-democraten, alternatieve begrotingsmaatregelen uitwerken. Premier Eyskens van zijn kant hield vast aan het begrotingsontwerp, maar stelde wel onderhandelingen met de sociale partners over het sociaal-economische luik van de (bij de begroting horende) programmawet in het vooruitzicht. Meteen kon ook worden gepraat over een nieuw industriebeleid, inclusief het indexprobleem.

De begrotingsproblematiek werd weldra naar het achterplan gedrongen door de staalkwestie. Op 2 september had PS-voorzitter Spitaels ter zake een ultimatum gesteld: de onderhandelingen met de grote privé-banken over de financiering van de staalnijverheid moeten vóór 15 september rond zijn, zoniet zullen de PS-ministers het regeringswerk blokkeren. Eyskens legde het ultimatum naast zich neer en ging pas op 16 september praten met de banken, waaraan eind augustus 31 miljard F nieuwe kredieten voor Cockerill-Sambre was gevraagd (22 voor de financiering van de verliezen, 9 voor de aanvulling van het bedrijfskapitaal). De banken wilden echter met geen geld over de brug komen, als zij niet integrale staatswaarborg kregen.

Na de mislukking van de onderhandelingen van 16 september, raakte het politiek kernkabinet het op 17 september eens om, naast de privé-banken, ook de openbare kredietinstellingen te betrekken bij onderhandelingen over «verscheidene nieuwe financieringsformules». Kennelijk onder druk van zijn partijvoorzitter trok vice-premier Mathot (PS) later op de dag zijn instemming met het akkoord in. De Franstalige socialisten wilden niet over «verscheidene» maar slechts over één formule en dan nog enkel met de openbare kredietinstellingen praten. De PS-ministers herhaalden die stelling op de kabinetsraad van 18 september en weigerden de agenda van de vergadering af te werken zolang geen concrete oplossing voor de financiering van Cockerill-Sambre was gevonden. Premier Eyskens, die bijzonder zwaar aan het gebeuren tilde — «in dit land maken wij alles mee, zelfs stakende ministers» —, riep voor maandag 21 september een nieuwe kabinetsraad met dezelfde agenda bijeen.

Het weekeinde bracht geen raad, integendeel. Een gemeenschappelijk tv-debat van BRT en RTBF met PS-voorzitter Spitaels en CVP-voorzitter Tindemans bracht het breekpunt alleen maar dichterbij. Spitaels week geen duimbreed van zijn standpunten af en vroeg zich ook af of men er niet beter zou aan doen de vijf nationale industriesectoren te regionaliseren en ook het economisch federalisme in te voeren. Voor Tindemans kon het staalplan van 15 mei pas uitgevoerd worden als aan alle voorwaarden was voldaan. Op de kabinetsraad van 21 september herhaalden de PS-ministers dat zij de prioritaire behandeling van het staaldossier eisten. Eyskens wees hen erop dat ministers die zich in een minderheidspositie bevinden zich neerleggen bij het meerderheidsstandpunt of opstappen,

maar de PS-ers weigerden ontslag te nemen. Na de kabinetsraad bracht de premier verslag uit bij de koning. Voor 's anderendaags werd een nieuwe regeringsraad aangekondigd, maar deze kwam onverwacht nog in de avond van 21 september bijeen. De bijeenkomst was van korte duur. Nadien ging Eyskens opnieuw naar het koninklijk paleis het ontslag van zijn kabinet aanbieden ; het werd door de koning meteen aanvaard (10).

Op 22 september begon het staatshoofd met zijn raadplegingen. Een belangrijke wending in de crisis kwam er op 23 september met de mededeling van de CVP niet meer in de ontslagnemende coalitie te geloven ; voor de Vlaamse christen-democraten moest « zonder verwijl de kiezer worden geraadpleegd ». Toch benoemde de koning op 24 september vice-premier en minister van Economische Zaken Willy Claes (SP) tot informateur. Hij kreeg de opdracht « alle elementen van de economische, politieke en budgettaire toestand, die zich thans voordoet, te bestuderen en hem de besluiten voor te leggen wat betreft de vorming van een nieuwe regering of een eventuele ontbinding van de Kamers ». Claes zei dat het zijn wens was en die van de koning zonder verkiezingen een nieuwe regering te kunnen vormen. Maar nog op 24 september noemde de CVP de aanstelling van de informateur tijdverlies en herhaalde zij dat voor haar enkel verkiezingen een uitkomst boden. Tot die conclusie kwam ook informateur Claes, die op 28 september zijn opdracht aan de koning teruggaf. Toch, zo zei hij, was zijn opdracht niet overbodig geweest : « Er was nu zekerheid dat het normale werk van de ontslagnemende regering (de lopende zaken) niet zou geblokkeerd worden, de financiering van het staatsbestuur op korte termijn is gewaarborgd en de toekomstige Kamers grondwetgevende bevoegdheid krijgen ».

Nog op 28 september kwam de kabinetsraad bijeen en keurde een ontwerp van verklaring tot herziening van de grondwet goed. Zij bevatte dezelfde bepalingen als de verklaring van 14 november 1978, exclusief de intussen reeds herziene artikelen. Kamer en Senaat bespraken de verklaring in een serene sfeer en keurden ze goed op 1, resp. 2 oktober. Van rechtswege werden de Kamers op 3 oktober ontbonden ; de verkiezingsdatum werd vastgesteld op 8 november.

9. De parlementsverkiezingen van 8 november.

De eigenlijke verkiezingscampagne kende een rustig verloop. Alleen in Brussel viel een ernstig incident te noteren. Op 3 oktober werd een plakploeg van RAD-UDRT aangevallen door een groep PS-militanten,

(10) Voor het verloop van de crisis, zie ook de bijdrage van Marc Platel in dit nummer.

aangevoerd door de Molenbeekse schepen Constant Verhasselt. Verhasselt werd een tijdland aangehouden en wegens het toebrengen van verwondingen en slagen naar de rechtbank verwezen.

Door de verkiezingscampagne kwamen drie *an sich* reeds vermeldenswaardige gebeurtenissen in een bijzonder daglicht te staan. Op 5 oktober meldden *De Morgen* en *Het Volk*, weliswaar op totaal verschillende wijze, dat op 3 oktober, op uitnodiging van minister van State P.W. Segers, een zeventigtal personen hadden deelgenomen aan een Flandria-boottocht op de Schelde. Vooral de aanwezigheid van vier generaals (Jef Segers, Fernand Beurir, Bob Bernaert en Pierre Cremer) en van BRT-administrateur-generaal Paul Vandebussche in dit christen-democratisch gezelschap ontlokte ergernis bij de socialisten, die zoiets deontologisch onaanvaardbaar noemden. In CVP-kringen werd erop gewezen dat het om een initiatief van P. W. Segers ging, waar de partij als dusdanig niets mee te maken had.

Ondanks een samscholingsverbod en de uitgebreide rijkswachtbewaking, slaagden een 2.000 Vlamingen er op 11 oktober in de Voerstreek binnen te dringen. Zij namen er deel aan de zoveelste TAK-'wandeling', die — in tegenstelling tot vroegere manifestaties — de steun had van de vijf Vlaamse gemeenteraadsleden van Voeren. De, vooral in het licht van de naderende verkiezingen, gevreesde confrontatie met Waalse tegenbetogers bleef uit, maar er vielen wel rake klappen tussen Vlamingen en rijkswachters. Opgemerkt was de aanwezigheid van PS-minister Dehousse, die op een bepaald ogenblik door de rijkswacht moest worden beschermd tegen de Vlaamse betogers.

Derde gebeurtenis: de vredesbetoging van 25 oktober te Brussel, waar tussen de 100.000 en 200.000 mensen betoogden voor een actieve vredespolitiek en voor de afbouw van de bestaande kernwapens in oost en west. Of die betoging een weerslag had op de verkiezingsresultaten zal een open vraag blijven. In ieder geval kan erop worden gewezen dat de Vlaamse socialisten van het pacifisme een strijdthema hadden gemaakt en dat anderzijds de CVP zich als partij van de betoging distantieerde, hoewel de christelijke arbeidersbeweging er wel aan deelnam. Voor sommige waarnemers zou de verkiezingsuitslag van beide partijen ten dele door die standpunten zijn bepaald.

Hét evenement van de verkiezingsperiode was de kwestie-Komen en de nieuwe blokkering van het regeringswerk. Het in 1980 opgerichte Nederlandstalige schooltje in Komen (11) telde eind september twaalf kleuters en negen leerlingen in de lagere klas. Omdat het vereiste minimumaantal van zestien om voor erkenning en subsidiëring in aanmerking te komen niet was bereikt, diende het Komitee voor Nederlandstalig Onder-

(11) Zie M. DEWEERDT, *op. cit.*, blz. 201-202.

wijs en Kultuur te Komen (KNOKK) een aanvraag in om, zoals tijdens het vorige schooljaar, een afwijking op de normen te bekomen. De Franstalige minister van Nationale Opvoeding Busquin liet aanvankelijk weten dat niet hij maar de regering over dat 'politiek probleem' diende te beslissen. Nadat zijn partij, de Parti socialiste, op 6 oktober had laten horen dat er voor haar geen afwijking kon worden toegestaan, nam Busquin op 8 oktober hetzelfde standpunt in. Dat ontlokte aan Vlaamse zijde, ook bij de regeringspartijen, bitsige reacties. Op 9 oktober slaagde het politiek kernkabinet er niet in een akkoord te bereiken over het voortbestaan van het schooltje. Als gevolg daarvan liep het regeringswerk vast; alle ministeriële bijeenkomsten werden afgelast tot zich een nieuw feit voordeed. « Dit is de meest droevige dag die ik heb meegemaakt sedert ik in de Belgische politiek ben », zei premier Eyskens, « (...) Alles is nu mogelijk en als gelovige kan ik enkel bidden opdat het ergste niet zou gebeuren ».

Het nieuwe feit kwam er op 13 oktober, toen de koning de eerste-minister in audiëntie ontving en hem verzocht de kabinetsraad bijeen te roepen om een document te bespreken waarin het staatshoofd de regeringspartijen opriep tot verzoening. Met de bijeenkomst van de raad op 13 oktober raakte het regeringswerk weer vlot, hoewel er wegens de verkiezings sfeer weinig dossiers zouden worden afgewerkt. Een ultieme poging om een oplossing voor de zaak-Komen te vinden kende op 14 oktober geen resultaat. Busquin wees erop dat hij voor het rijkslager onderwijs slechts 42 afwijkingen kon toestaan en dat een afwijking voor het Vlaamse schooltje in Komen een discriminatie zou zijn ten opzichte van de andere gesloten klassen of scholen. De kleuters en leerlingen van de inmiddels op 13 oktober gesloten school werden ondergebracht in het Vlaams cultureel centrum 'Huize Robrecht van Kassel'. Hoewel wettelijk niet toegelaten, besliste de Nederlandstalige Onderwijsminister Calewaert de werkings- en personeelskosten ten laste van zijn begroting te nemen. Op 16 oktober nam de regering akte van die feitelijke toestand (12).

De verkiezingen van 8 november hielden enkele verrassende resultaten in (13).

Zoals verwacht en door de opiniepeilingen voorspeld gingen de christendemocraten achteruit, maar dat het verlies zo zwaar uitviel was voor

(12) Overigens bleef het in Komen in 1981 vrij rustig. Dat kan goeddeels worden toegeschreven aan het effect van de RTBF-televisieuitzending *Les sorcières de Comines* (De heksen van Komen), een reportage die op een verrassend objectieve wijze het hatelijke optreden van Franstalige Komenaars tegenover Vlaamse ouders en kinderen in beeld bracht.

(13) Zie ook het verkiezingsnummer van *Res Publica*, XXIV, 1982, 1. Uitslagen volgens: IBM Data Center Services, Officiële resultaten van 8 november 1981. Parlementsverkiezingen. Kamer. s.l. (Brussel), s.d. (1982), blz. 143.

eenieder een verrassing. Even verrassend was de forse vooruitgang van de Volksunie, die de Egmont-nederlaag van 1978 nagenoeg te boven kwam.

Resultaten parlementsverkiezingen 1981, Kamer van Volksvertegenwoordigers

	% 1981	% 1978	Zetels 1981	Zetels 1978
CVP	19,3	26,1	43	57
PSC	7,2	10,1	18	25
SP	12,4	12,4	26	26
PS	12,7	13,0	35	32
PVV	12,9	10,4	28	22
PRL	8,6	6,0	24	15
VU	9,8	7,0	20	14
FDF - RW	4,2	7,1	6	11
KPB - PCB	2,3	3,3	4	2
Vlaams Blok	1,1	1,4	1	1
RAD - UDRT	2,7	0,9	3	1
Ecolo - Agalev	4,8	0,8	4	—
Uiterst links	1,0	1,0	—	—
Overigen	1,0	0,7	—	—

De winst van de liberale partijen lag in de lijn der verwachtingen. De socialisten hielden min of meer stand. FDF en RW kregen een zware adering. De achteruitgang van het FDF in Brussel kwam deels ten goede aan RAD-UDRT, dat echter in Vlaanderen en Wallonië niet van de grond kwam. Opmerkelijk was ook de intrede van de milieupartijen Ecolo en Agalev in het parlement. Tegen de verwachtingen in, ten slotte, liep het aantal blanco en ongeldige stemmen terug van 8,4 % in 1978 tot 7,4 % in 1981. Aan te stippen valt nog dat het kiezerskorps gevoelig was uitgebreid door de verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd van 21 tot 18 jaar. Kamer en Senaat hadden daartoe het grondwetsartikel 47 in juli gewijzigd.

10. De vorming van de regering-Martens V.

De hamvraag in het politieke milieu na de stembusdag was: trekken de christen-democraten zich al dan niet in de oppositie terug? Een onmiddellijk antwoord op die vraag viel niet te verwachten. Ook de koning was, na zijn raadplegingen, tot de conclusie gekomen dat een afkoelingsperiode wenselijk was. In deze optiek moet dan ook de benoeming (12 november) tot informateur worden gezien van Herman Vanderpoorten (PVV), een gezaghebbend politicus, maar beslist geen deskundige op economisch en budgettair gebied — de twee voorspelbare knelpunten in het komende formatieberaad. Vanderpoorten viel wel op door zijn overigens zelf aangekondigde 'ortodoxe' werkwijze, die erin bestond niet dagelijks de pers maar enkel de koning te informeren. « Ik ben geboren in het teken van de Maagd », zei hij, « en zal mij als zodanig gedragen: behoedzaam, stilzwijgend en hopend op resultaat ».

De in de dagen na de verkiezingen ingenomen standpunten lieten een moeilijke regeringsvorming vermoeden :

a) De socialisten wezen een samengaan met de liberalen, hetzij in een tweeledig, hetzij in een drieledig kabinet, van de hand. Hun voorkeur ging uit naar een voortzetting van de uittredende coalitie, hoewel gaandeweg duidelijk werd dat de PS op nationaal vlak de voorkeur gaf om in de oppositie te gaan en alles te zetten op de vorming van een linkse meerderheid in Wallonië.

b) Herman De Croo (PVV) stond met zijn pleidooi voor de vorming van een socialistisch-liberale regering alleen. PVV en PRL riepen de christen-democraten op om samen een coalitie aan te gaan.

c) De PSC koos op 17 november resoluut voor de oppositie, maar 's anderendaags sprak de CEPIC (de rechtervleugel van de partij) zich uit voor een regering van christen-democraten en liberalen. Op 20 november maakte de PSC een kleine opening : zij zou gedogen dat politici uit haar midden deel uitmaken van een regering die echter zelf (en niet de partijen) haar programma opstelt. Op basis van dat programma zal de PSC dan de regeringsploeg beoordelen op het ogenblik van het investituurdebat. Binnen de CVP bestond aan de basis een sterke stroming om in de oppositie te gaan, maar nadat de nederlaag enigszins verteerd geraakte werd meer de nadruk gelegd op de rol van de CVP als beleidspartij.

d) Minder klassieke formules zoals een drieledig kabinet met oudere politici die niets meer te verliezen hebben of een zakenkabinet werden door alle partijen, op de PSC na, afgewezen.

Op 23 november werd Vanderpoorten van zijn informatieopdracht ontheven. Nog dezelfde avond zocht de koning Wilfried Martens (CVP) aan een nieuwe regering te vormen, maar deze liet het staatshoofd 's anderendaags weten die opdracht niet te kunnen aanvaarden. Naar verluidt zag Martens in dat de vorming van een christen-democratisch-liberaal kabinet, waarvan uit de informatieronde gebleken was dat dit de enige haalbare formule was, grote spanningen zou veroorzaken tussen ACW en CVP en ook binnen de PSC, althans in deze fase van de regeringsvorming.

De christelijk-liberale regeringsformule werd dan maar uitgetest door PVV-voorzitter Willy De Clercq, die op 24 november met een formatieopdracht werd belast. De PSC wilde echter niet van onderhandelingen weten, zodat er voor De Clercq niets anders opzat dan zelf een ontwerp voor regeerprogramma op te stellen en dat 'ter informatie' aan de vier betrokken partijen voor te leggen. Op 28 november verklaarde PSC-voorzitter Vanden Boeynants zich dan toch bereid om gedurende enkele

dagen echt te onderhandelen. Hij werd daarin op 30 november echter niet gevolgd door zijn hoofdbestuur, dat het voorstel met twaalf stemmen tegen, tien voor en twee onthoudingen verwierp. Daarop gaf De Clercq zijn opdracht aan de koning terug. Vanden Boeynants nam op 1 december ontslag als PSC-voorzitter (zie ook § 13).

Op 1 december stuurde koning Boudewijn minister van Buitenlandse Zaken Charles-Ferdinand Nothomb (PSC) de formatiebaan op. Deze dacht aan de vorming van een regering gesteund door de drie grote politieke families en refereerde daarbij naar het vooroorlogse kabinet-Van Zeeland. De PVV weigerde nog steeds met de socialisten rond de tafel te zitten en de CVP wilde slechts aan een formatiegesprek beginnen als ook de overige aangezochte partijen dit wilden doen. Toch stelde Nothomb een formateursnota op die hij op 5 december aan de voorzitters van de zes betrokken partijen bezorgde. Op de PSC na, was geen van hen bereid op basis van die nota rond de tafel te gaan zitten. De koning trok daaruit de voor de hand liggende conclusies, onthief Nothomb op 7 december van zijn opdracht en stelde nog dezelfde dag Wilfried Martens tot formateur aan.

Ervan uitgaande dat een drieledige regering en een heruitgave van een christelijk-socialistische coalitie niet haalbaar waren, kondigde Martens aan te zullen streven naar de vorming van een regering van CVP, PSC, PVV en PRL. Het formatieberaad startte op 9 december en werd in de ochtend van 14 december afgerond met een akkoord over het *Ontwerp van prioriteitenprogramma voor een regeringsbeleid*. Nadat de vier partijen op 16 december, telkens met een ruime meerderheid, het licht op groen hadden gezet, legden de leden van de regering-Martens V (zie bijlage I) op 17 december de eed af. 's Anderdaags las premier Martens in Kamer en Senaat de regeringsverklaring voor.

De klemtoon daarin lag op het herstelbeleid dat de regering wil voeren en dat gericht is op economische groei, aangedreven door uitvoer, bedrijfsinvesteringen en het bevorderen van de arbeidsmotivatie bij de bevolking. Om dit programma te verwezenlijken vroeg de regering bijzondere machten tot 31 december 1982. Concrete actiepunten in dat beleid zijn :

- drukken van alle produktiekosten ;
- tijdelijke wijziging van de bestaande modaliteiten van de indexkoppeling ;
- terugschroeven van het begrotingsdeficit ;
- grondige hervorming van het belastingstelsel vanaf 1983 ;
- beperking van de overheidsuitgaven.

Andere opvallende punten in het regeerprogramma waren de vervanging van het omroepmonopolie door een stelsel van mededinging, mogelijke

invoering van het referendum en de verdere uitvoering van de staatsherforming van 1980.

Het regeringsvoornemen om gedurende een jaar met « volmachten » te regeren vond geen genade bij de oppositie. De Waalse en Vlaamse socialisten kondigden tijdens het investituurdebat een harde oppositie aan. Ook bij CVP en PSC, met name bij de arbeidersvleugel, leefde enig voorbehoud tegenover de « volmachten ». Bij de eindstemming hield de meerderheid toch stand : op 21 december kreeg de regering het vertrouwen van de Kamer, met 115 stemmen voor (inclusief die van de FDF-er Nols en de drie RAD-UDRT-Kamerleden), 88 tegen en één onthouding, en op 22 december dat van de Senaat met 97 stemmen voor (inclusief die van het enige RAD-UDRT-lid) en 70 tegen.

Nog voor de jaarwende diende de regering bij de Kamer het wetsontwerp tot toekenning van bepaalde machten aan de Koning bij de Kamer in. De bijzondere Kamercommissie belast met de bespreking daarvan, begon haar werkzaamheden op 28 december en zou die in 1982 verderzetten.

11. De vorming van de gewest- en gemeenschapsregeringen.

Door de vervroegde parlementsverkiezingen trad de staatsherforming, zoals vastgelegd in de wetten van 8 en 9 augustus 1980 (14), in een nieuwe fase.

De drie raden — Vlaamse Raad, Franse Gemeenschapsraad en Waalse Gewestraad — zijn voortaan samengesteld uit de Kamerleden en de rechtstreeks verkozen Senatoren (15).

Samenstelling van gewest- en gemeenschapsraden

Vlaamse Raad		Waalse Gewestraad		Franse Gemeenschapsraad	
	Aantal zetels		Aantal zetels		Aantal zetels
CVP	64	PS	48	PS	54
PVV	42	PRL	29	PRL	35
SP	39	PSC	23	PSC	27
VU	31	FDF - RW	3	FDF - RW	12*
Agalev	3	Ecolo	2	UDRT	4
RAD	1	PCB	1	Ecolo	4
Vlaams Blok	1			PCB	1
Totaal	171	Totaal	106	Totaal	137

* Inclusief FDF-senator Peetermans.

(14) Zie M. DEWEERDT, *op. cit.*, blz. 197-198.

(15) In een nog latere fase, na de herziening van het grondwetsartikel dat de samenstelling van de Senaat regelt, zullen alleen nog de rechtstreeks verkozen senatoren in de raden zetelen.

De Vlaamse Raad en de Franse Gemeenschapsraad kwamen op 22 december voor het eerst bijeen en verkozen respectievelijk Jean Pede (PVV) en Irène Pétry (PS) tot voorzitter. Tijdens de openingszitting besliste de Franse Gemeenschapsraad de in het kiesarrondissement Leuven (door de apparentering) verkozen FDF-senator Julien Peetermans (16) tot zijn gelederen toe te laten, hoewel deze krachtens de wet tot de Vlaamse Raad behoort (17). In de Vlaamse Raad werd tegen die handelwijze scherp geprotesteerd. Vice-premier Gol stelde op 4 februari 1982 in de Kamer uitdrukkelijk dat Peetermans tot de Nederlandse taalgroep, en dus tot de Vlaamse Raad, behoort, maar in de door de Franse Gemeenschapsraad geschapen feitelijke situatie kwam alvast geen verandering. De Waalse Gewestraad kwam op 23 december voor het eerst bijeen en duidde André Cools (PS) tot voorzitter aan.

Een tweede innovatie was het feit dat de leden van de executieven niet meer door de koning worden benoemd, maar door de raden zelf uit hun midden worden verkozen, dat zij niet langer deel uitmaken van de nationale regering en dat zij enkel verantwoording verschuldigd zijn aan hun eigen raad. Voor de eerste ambtsperiode van vier jaar zijn de executieven bovendien proportioneel samengesteld, d.w.z. dat de belangrijkste fracties er in verhouding tot hun getalsterkte in zijn vertegenwoordigd. Het was tijdens de installatievergadering dat de leden van de executieven werden verkozen, waarna zij in de handen van de voorzitter van de raad (en niet van de koning) de eed aflegden. Alleen de voorzitters van de drie executieven werden nadien een tweede maal door de koning beëdigd (voor de samenstelling van de executieven, zie bijlage II).

Behalve in de Franse Gemeenschapsregering, verliep de verdeling van de bevoegdheden in de executieven niet zonder problemen.

In de Vlaamse regering zorgde de verdeling van de residuaire bevoegdheden voor incidenten. Voor de verdeling van de bevoegdheden voorziet de wet in twee mogelijkheden: ofwel worden alle bevoegdheden bij consensus verdeeld, ofwel kiezen de leden bepaalde in de wet genoemde pakketten van bevoegdheden, en dit in de volgorde waarin zij door de raad

(16) In feite was Armand Tournis tot senator voor Leuven verkozen. Bij de installatievergadering van de nieuw gekozen Senaat op 27 november kreeg hij echter van de FDF-leiding verbod om de eed af te leggen en werd hij gedwongen ontslag te nemen ten voordele van Peetermans. Waarnemers zagen daarin een zich terugtrekken van het FDF op Brussel (Peetermans is Brusselaar, Tournis van Tervuren) en ook een daad van welwillendheid tegenover de partijafdeling Schaarbeek die zou overwogen hebben het FDF te verlaten nadat Nols op de vingers was getikt wegens zijn migrantenbeleid. Peetermans is met name de secretaris van de Schaarbeekse burgemeester Nols.

(17) Bij de verkiezingen van 1978 deed zich een gelijkaardig geval voor. Aline Bernaerts werd toen verkozen tot PVV-senator voor Nijvel. Hoewel ze wettelijk behoorde tot de toenmalige Franse Cultuurraad, heeft deze haar nooit willen aanvaarden.

werden voorgedragen. Bij gebrek aan eensgezindheid werd deze laatste procedure gevolgd. Bij de verdeling van de residuaire, niet in de wet genoemde bevoegdheden, werd een CVP-PVV-coalitie duidelijk en kregen de twee SP-leden en het ene VU-lid geen residuaire materies toegewezen. Tegen die handelwijze lieten zij felle protesten horen. De zaak zou in 1982 een nasleep krijgen.

De Waalse gewestministers slaagden er in 1981 zelfs helemaal niet in een voorzitter aan te duiden en hun bevoegdheden te verdelen. Het voorzittersmandaat werd door de drie PS leden opgeëist voor Jean-Maurice Dethousse, maar PSC en PRL, die te zamen ook drie leden hebben, waren het daar niet mee eens en wezen erop dat de voorzitters van de Franse Gemeenschapsraad en -executieve en van de Waalse Gewestraad PS-ers zijn. Het conflict zou in 1982 worden beslecht.

Aan te stippen valt nog dat de Brusselse deelregering gelijktijdig met het nationale kabinet werd samengesteld. Anders dan de overige drie executieven, die een eigen bestaan leiden, maken de drie leden van de Brusselse deelregering verder deel uit van de nationale regering. Ten slotte moet worden vermeld dat, zolang de Rat der Deutschen Kulturgemeinschaft niet over een eigen executieve beschikt, de eerste-minister — en niet meer de ministers van de Vlaamse en Franse Gemeenschap samen — met de uitvoering van de besluiten van de Duitse cultuurraad is belast.

12. Het buitenlandse beleid en de defensiepolitiek.

Het waren andermaal de relaties met Zaïre die de buitenlandse betrekkingen domineerden. Op berichten in *La Libre Belgique* (7 januari) over anti-Mobutubetogingen in Zaïre tegen de aanhouding en de opheffing van de parlementaire immuniteit van dertien Zaïrese parlementsleden die eind 1980 het regime hadden bekritiseerd, reageerden de Zaïrese autoriteiten zeer verontwaardigd. Mobutu verbood een Zaïrese delegatie naar Brussel te vertrekken om er deel te nemen aan de zitting van de Belgisch-Zaïrese commissie voor ontwikkelingssamenwerking. De Zaïrese president was evenmin te spreken over een, naar aanleiding van de opheffing van de parlementaire onschendbaarheid van de dertien, door Kamerlid Louis Vanvelthoven (SP) ingediend voorstel van resolutie, waarin de Belgische regering werd verzocht een onderzoek in te stellen naar het democratiseringsproces in Zaïre en in afwachting daarvan de Belgische militaire bijstand op te schorten. Om een verslechtering van de relaties met Kinshasa te voorkomen, besliste de Kamer op 20 januari de stemming over de inoverweging van het resolutievoorstel te verdagen. Later, op 5 februari, werd de inoverwegingneming verworpen omdat het voorstel van resolutie beledigend zou zijn voor een vreemd staatshoofd. Intussen

had de Zaïrese eerste-minister Nguza Karl-I-Bond van 23 tot 26 januari een privé-bezoek gebracht aan ons land. Gesprekken met koning Boudewijn, eerste-minister Martens en minister van Buitenlandse Zaken Nothomb zouden naar verluidt hartelijk verlopen zijn.

Met het bezoek van premier Martens en minister Nothomb aan Zaïre, van 27 februari tot 5 maart, kwam er een merkelijke verbetering in de betrekkingen tussen beide landen. In een gemeenschappelijk communiqué werd o.m. gezegd dat België en Zaïre wensen « de betrekkingen verder te ontwikkelen in een klimaat van wederzijdse samenwerking, op grond van beider belang, met eerbiediging van de soevereiniteit en het beginsel van niet-inmenging, en van de legaliteit van elk der beide landen en van de internationale conventies ». Van Belgische zijde, aldus nog het communiqué, werd toelichting verstrekt over het statuut van Zaïrezen die om politieke redenen een toevlucht in België hebben gezocht. Martens beloofde ook dat hij de Belgische financiële instellingen zou aansporen een overgangslening aan Zaïre toe te staan en dat diplomatieke steun zal worden verleend om Zaïre toegang te geven tot verruimde IMF-faciliteiten. Tussen België en Zaïre werden vier akkoorden ondertekend betreffende de verdeling van de vracht tussen schepen van de twee landen, de verhoging van de kredietlijn van de Bank van Zaïre bij de Nationale Bank van België van 700 miljoen tot 1 miljard F, de toekenning door België van een renteloze lening van 400 miljoen F en de financiering door ons land van de studies voor de aanleg van het traject Mombasa-Komanda van de Transafrikaanse weg. Tijdens een lunch te Inga, op de laatste dag van zijn bezoek, zei Martens in een rede: « *Ik hou van dit land, zijn leiders en het volk* ». Die zgn. liefdesverklaring van Inga verwekte in eigen land wrevel bij de Vlaamse socialisten. Martens zei na zijn terugkeer dat hij wel degelijk als regeringsleider had gesproken — wat SP-voorzitter Van Miert had betwist — en dat hij de verklaring van Inga als een belangrijk feit beschouwde.

De ontspanning in de Belgisch-Zaïrese relaties was van korte duur. Eind juni trok Nguza Karl-I-Bond, die medio april vanuit Europa schriftelijk zijn ontslag als eerste-minister had ingediend en sindsdien in Brussel verbleef, in een aantal interviews en een op 30 juni gepubliceerde oproep tot het Zaïrese volk, scherp van leer tegen het regime van Mobutu. Laatstgenoemde verweet tijdens een redevoering, eveneens op 30 juni (verjaardag van de Zaïrese onafhankelijkheid), de Belgische regering te gedogen dat Zaïrese opposanten in België opruiende taal spreken en hij dreigde ermee de diplomatieke betrekkingen te verbreken. In een verklaring na de kabinetsraad van 3 juli veroordeelde eerste-minister Eyskens « de verklaringen die in bepaalde gevallen kunnen geïnterpreteerd worden als een oproep tot geweld of subversieve handelingen (...) » en die

« schadelijk (zijn) voor de Belgisch-Zaïrese betrekkingen ». Eyskens zei ook dat de Belgische regering de wetgeving inzake de buitenlandse onderdanen die in ons land verblijven zal doen naleven. Tijdens een kort daarop gehouden bezoek aan Kinshasa, waar hij de bijeenkomst van de grote Belgisch-Zaïrese commissie bijwoonde, verduidelijkte minister Nothomb het Belgisch standpunt.

Op 8 oktober protesteerde de Zaïrese minister van Buitenlandse Zaken Bomboko (die tijdens zijn verblijf in Brussel door Mobutu werd ontslagen) bij zijn Belgische ambtgenoot andermaal tegen « het misbruik dat de in België gevestigde Zaïrese opposanten maken van de hun verleende gastvrijheid om subversieve acties te ondernemen tegen de regering van een bevriend land ». Hij verwees daarbij naar een daags voordien in Brussel gehouden persconferentie van Nguza Karl-I-Bond en Mungul Diaka. Minister Nothomb keurde dat optreden van de Zaïrese oppositie af en herinnerde nogmaals aan de verklaring van 3 juli.

Evenmin bevorderlijk voor de betrekkingen tussen beide staten was het afsluiten op 1 december, overeenkomstig een regeringsbeslissing van 16 oktober, van het transit telefoon- en telexverkeer met Zaïre dat via België verloopt. De maatregel werd genomen omdat Zaïre nog steeds een achterstallige rekening van 1 miljard F aan de RTT niet had betaald.

Op 19 mei vertrokken koning Boudewijn en koningin Fabiola, in het gezelschap van minister van Buitenlandse Zaken Nothomb, voor een (sinds 1978 vier maal uitgesteld) bezoek aan de Chinese Volksrepubliek. Van 20 tot 22 mei verbleef het vorstenpaar in Bangladesj waar een algemene samenwerkingsovereenkomst werd ondertekend. Na een privé-bezoek aan Thailand (23-25 mei), begon op 25 mei het eigenlijke officiële verblijf in China dat duurde tot 4 juni en volgens diplomatieke kringen een gunstige invloed had op de Belgisch-Chinese handelsbetrekkingen.

Buitenlandse staatshoofden die in België werden ontvangen, waren koningin Beatrix van Nederland en president Bongo van Gabon.

In de marge van het buitenlandse beleid zijn te vermelden : de opening van het Vlaams cultureel centrum De Brakke Grond te Amsterdam (23 mei) ; de moord op Naïm Khader, de directeur van het informatie- en verbindingsbureau van de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie (PLO) te Brussel (1 juni) ; de aanslagen te Brussel op het kantoor van de Joegoslavische luchtvaartmaatschappij, de Joegoslavische ambassade en enkele andere Joegoslavische instellingen, alsook het neerschieten van een bediende van de Joegoslavische ambassade. Dat alles leidde tot scherpe protesten van de Joegoslavische regering en tot het verlaten van België van de Joegoslavische ambassadeur Esad Cerić.

Inzake het defensiebeleid bleef het op het politieke vlak betrekkelijk rustig. Bij de publieke opinie viel daarentegen een groeiende bezorgdheid

over de bewapening in het algemeen en de eventuele plaatsing van kernwapens in België en andere Westeuropese landen in het bijzonder waar te nemen.

Op 12 maart vond de installatie plaats van de bij K.B. van 20 februari opgerichte zgn. gemengde legercommissie, bestaande uit dertien parlementsleden, vijf technici en acht opperofficieren. De commissie kreeg een drievoudige opdracht : advies verstrekken over het operationele karakter van het defensiebeleid en de daartoe aangewende middelen ; beoordelen van de resultaten van de professionalisering van het leger ; advies verstrekken over de weerslag van de stijgende werkingsuitgaven (vooral energie) op het operationele karakter van de Belgische strijdkrachten. Wegens de parlementsontbinding kwam het eindverslag niet klaar tegen 30 november zoals voorzien. Wel sprak de commissie zich in een tussentijds advies (26 mei) uit over de omstreden brandstofvoetstuk (18) en adviseerde de regering 540 van de voorziene 750 miljoen F vrij te maken voor buitengewone brandstofuitgaven.

Op 15 juni stelde minister van Landsverdediging Swaelen het door het sociaal-economisch kernkabinet goedgekeurde tienjarenplan voor investeringen van landsverdediging (1982-1991) aan de pers voor. Uit dat plan, dat de prioritaire uitrustingsprogramma's bevat, blijkt dat het leger tot 1991 285,2 miljard wil uitgeven voor aankopen van nieuw legermateriaal. Het betreft o.a. de modernisering van de veldartillerie en de vervanging van de Mirage, de Leopard I-tank en de Alouette-helikopter.

Op 19 november maakte *Le Soir* de inhoud bekend van een vertrouwelijke brief van de chef van de Generale Staf, luitenant-generaal W. Gontier, aan de koning. In de brief pleit Gontier voor een verlenging van de dienstplicht met vier maanden, eventueel gepaard aan een vermindering van het aantal beroepsvrijwilligers van 25.450 tot 21.000. Naast besparingsoverwegingen lag ook de bekommernis de efficiëntie van de strijdkrachten te vergroten aan de basis van de brief, waarin algemeen een bevestiging werd gezien van de mislukking van de in 1974 begonnen professionalisering van het leger.

Bij K.B. van 23 februari werden alle functies, en dus voortaan ook de gevechtsfuncties, in het leger en de rijkswacht zonder enige beperking zowel voor mannen als voor vrouwen opgesteld.

Op 15 mei stemde de regering in met de Belgische deelneming aan het AWACS-programma van de NAVO (wegens budgettaire redenen was ons land in 1975 niet toegetreden). Wel werd als voorwaarde gesteld dat o.m. de overige militaire programma's moeten worden verminderd met een bedrag gelijk aan de uitgave voor AWACS (2,5 miljard F).

(18) Zie M. DEWEERDT, *op. cit.*, blz. 193 en 202.

13. De evolutie in de politieke partijen en de vakbeweging.

Ook in 1981 viel in het partijpolitieke leven heel wat beweging te noteren, vooral dan aan Franstalige kant.

Bij de *Parti socialiste* kondigde André Cools op 26 januari aan dat hij op het congres van 22 februari niet om de vernieuwing van zijn voorzittersmandaat zou vragen. Hoewel hij zijn aftreden als partijvoorzitter in de voorgaande maanden reeds meermaals had laten doorschemeren, kwam de beslissing toch nog vrij onverwacht, overigens enkele uren nadat hij door de Vereniging van Politieke Journalisten tot politicus van het jaar 1980 was uitgeroepen. Zij werd in verband gebracht met de eind 1980 ontstane wrijvingen met de socialistische vakbondsleiding, met de negatieve vakbondsreacties op zijn rol in de totstandkoming van de fusiegroep Cockerill-Sambre en met het feit dat een meerderheid van de PS-Kamerfractie weigerde de door Cools gevraagde sancties tegen twee PS-Kamerleden, die tegen de matigingwet hadden gestemd, op te leggen. Voor de opvolging van Cools dienden zich drie kandidaten aan: vice-premier Guy Spitaels, die nog op 26 januari door het partijbureau was voorgedragen; Europees parlamentslid Ernest Glinne, die steun kreeg van zowel de linkervleugel als de meer pragmatisch ingestelde groep rond Edmond Leburton; en tenslotte parlamentslid Alain Van der Biest. Op 22 februari werd Spitaels tot voorzitter verkozen. In de tweede stemronde kreeg hij 311 stemmen, tegen 282 voor Glinne; in de eerste ronde had geen van de drie kandidaten de vereiste absolute meerderheid behaald (Spitaels kreeg 48,6 %, Glinne 45,9 % en Van der Biest 4,5 % der stemmen). Ondanks de uitslag van de stemming, die wees op het bestaan van twee stromingen in de partij, kon Spitaels een mogelijke breuk vermijden en werd hij vrij vlug een gezaghebbend partijleider. Deze ontwikkeling is goedgevoel toe te schrijven aan zijn strategie, die erin bestond interne partijvraagstukken naar het achterplan te duwen en vooral in te spelen op de actuele items. Daarbij nam hij uitgesproken Waalse en socialistische standpunten in, waardoor ook de verhoudingen met de Waalse socialistische vakbond genormaliseerd konden worden. Wel leidde dit op het regeringsvlak herhaaldelijk tot incidenten (staal, Voer, Komen, begroting 1982), waarbij de PS er meestal in slaagde haar standpunten te doen zegevieren. Die 'overwinningstrategie' is niet zonder betekenis geweest voor de partij bij de verkiezingen van 8 november. Nadien zette Spitaels alles op de totstandkoming van een Waals progressief front. Reeds bij de verkiezingen had de PS haar lijsten opengesteld voor RPW-kandidaten (zie ook verder bij de behandeling van het Rassemblement wallon). Voor de coöptatie van de nationale senatoren werd een gemeenschappelijke PS-FDF/RW-Ecolo-lijst ingediend. In de Waalse Gewestraad kreeg de PS de steun van

de communisten, het RW en Ecolo, waardoor zij met een volstreekte meerderheid André Cools tot voorzitter kon laten kiezen.

De verdere toenadering tussen het *Front démocratique des Bruxellois francophones* (FDF) en het *Rassemblement wallon* (RW) (19) veroorzaakte moeilijkheden in beide partijen. Op 19 januari keurde de partijraad van het FDF met 171 stemmen voor, 10 tegen en 13 onthoudingen een te zamen met het RW opgestelde beleidsnota goed, die afstand nam van de federalistische idee ten voordele van een meer autonomistische opstelling en waarin o.m. wordt gesteld dat Wallonië en Brussel over een verregaande zelfstandigheid dienen te beschikken in de Belgische staatsstructuur. In de nota kondigden beide partijen aan dat ze, met behoud van hun eigen karakter en programma, samen aan parlementsverkiezingen zullen deelnemen en desgevallend regeringsverantwoordelijkheid dragen. Op 11 mei herhaalden FDF en RW hun voornemen aan de eerstvolgende verkiezingen deel te nemen onder een gemeenschappelijk nummer en met een gemeenschappelijk kiesplatform, exclusief het sociaal-economische terrein waarop de opvattingen te ver uiteenliggen. Tegen de toenadering rees verzet bij FDF-Kamerlid Pierre Havelange, die reeds in 1980 van zich had laten horen (20), en nu in een nieuwe nota van medio juni waarschuwde voor een samengaan met het RW, dat hij de bedoeling toeschreef het land te laten uiteenvallen, en pleitte voor een dialoog met de Brusselse Vlamingen. Ontstemd over het weinige gehoor dat hij in de partijinstanties vond, nam Havelange eind augustus ontslag als Kamerlid en brak hij met het FDF.

Eind 1981 hield het zeven jaar oude weekblad *4 Millions 4*, dat doorging als spreekbuis van het FDF, op te verschijnen.

Verloor het FDF bij de verkiezingen van 8 november vijf van de elf Kamerzetels, het RW kreeg een nog zwaardere verlies te verwerken. De hogergenoemde gemeenschappelijke beleidsnota werd op 17 januari door het federaal bureau van het RW goedgekeurd, maar de 35 % tegenstemmen en de 4 % onthoudingen wezen op het bestaan van tegenstand tegen de alliantiepolitiek bij de 'indépendantistes' rond ex-voorzitter Gendebien, die daarop de groep 'Indépendance et Progrès' oprichtten. Op het congres van 30 maart, waarop Henri Mordant tot partijvoorzitter werd herkozen met 433 van de 598 stemmen, werd de partijeenheden — althans bij de stemming over de slotresoluties — hersteld. Ook op de bijeenkomst van het federaal bureau van 27 juni kon een breuk worden vermeden, grotendeels omdat de goedgekeurde tekst over de noodzaak van de Waalse onafhankelijkheid « met of zonder Brussel » voor uiteenlopende interpretaties vatbaar was. Het was uiteindelijk de op 3 oktober genomen beslis-

(19) Zie M. DEWEERDT, *op. cit.*, blz. 211

(20) *Ibidem.*

sing van het federaal bureau — met 91 stemmen voor, 70 tegen en 6 onthoudingen — om bij de parlementsverkiezingen van 8 november een gemeenschappelijke FDF-RW-lijst in te dienen, die tot de definitieve breuk leidde. Na de stemming kondigde Gendebien aan dat hij de partij verliet; hij werd daarin gevolgd door twee ondervoorzitters en verscheidene gewestelijke bestuursleden. Om dezelfde reden nam Yves de Wasseige ontslag als secretaris-generaal en later ook als partijlid. Enkele dagen later richtten Gendebien en zijn aanhangers het *Rassemblement populaire wallon* (RPW) op. Met het oog op de verkiezingen vonden enkele RPW-ers een onderkomen op de lijsten van de PS; anderen vormden een kartel met het begin 1981 opgerichte *Front pour l'indépendance de la Wallonie* (FIW) van ex-RW-senator Etienne Duvieusart, die na zijn niet-herverkiezing in 1978 het RW had verlaten. Dank zij de steun van de PS kreeg het RPW bij de verkiezingen één Kamerlid, één provinciaal en één nationaal gecoördineerd senator. Het RW zelf verloor twee van de vier Kamerzetels.

Voor de *Parti social chrétien* (PSC) viel de balans van 1981 eveneens negatief uit. In mei werd het Centre politique des indépendants et cadres chrétiens (CEPIC), de rechtervleugel van de partij, in opspraak gebracht door een bericht in *De Morgen* (19 mei) als zou uit een nota van de Staatsveiligheid blijken dat enkele kopstukken (penningmeester baron Benoît de Bonvoisin, ondervoorzitter Vankerkhoven en secretaris-generaal Breydel) bindingen hadden met het kort voordien door de correctionele rechtbank als privé-militie bestempelde Front de la Jeunesse en met het uiterst rechtse blad *Nouvelle Europe Magazine*. De betrokkenen werden door PSC en door CEPIC tijdelijk uit hun functies geschorst. Op 24 juni zei minister van Justitie Moureaux in de Kamer dat de nota van de Staatsveiligheid niet het CEPIC als georganiseerde beweging betrof en dat het voorkomen van de namen van Breydel en Vankerkhoven (over de Bonvoisin sprak hij niet) in de nota niet betekent dat zij zouden hebben samengewerkt met het Front. Later namen de drie betrokkenen hun functies in het CEPIC weer op.

Om tegemoet te komen aan het ongenoegen dat aan de basis tot uiting kwam over de geringe invloed van de partij op het regeringsbeleid, het gebrek aan profilering en geloofwaardigheid van de partij en over de manier waarop zij werd geleid, kwam het PSC-bestuur op 13 en 27 juni in conclaaf bijeen. Besloten werd o.m. tot de oprichting van een comité van wijzen en van een werkgroep bestaande uit de ministers en de fractieleiders. Deze werkgroep was vooral bedoeld om de besluitvorming aan de partijtop te vergemakkelijken na de uitbreiding, half september, van het partijbestuur met 22 arrondissementsvertegenwoordigers. Om aan de wensen van de Waalse federaties tegemoet te komen werd eind september,

naast de Brusselse voorzitter Vanden Boeynants, een Waals politiek secretaris, Gérard Deprez, benoemd.

Na de parlementsverkiezingen, waarbij de PSC aanzienlijk verlies leed, deden zich hevige spanningen voor tussen de verschillende standen in de partij. Over de houding van de partij in het formatieberaad is reeds melding gemaakt in § 10. Dat leidde, zoals gezegd, tot het ontslag op 1 december van Vanden Boeynants als partijvoorzitter. In afwachting van de verkiezing van een nieuwe voorzitter in 1982, werd hij opgevolgd door Deprez. Intussen had het PSC-bestuur op 24 november een 'Engagement de comportement politique' opgesteld, dat aan alle mandatarissen en voorzitters van arrondissementen en plaatselijke afdelingen ter onderschrijving werd gestuurd. In de verbintenis staat o.m. dat in afwachting van een doctrinair congres elke publieke stellingname van niet-statutaire organen wordt opgeschort. Tevens mag geen enkel PSC-lid zich in het openbaar bekennen tot een georganiseerde groep of strekking binnen de PSC. De maatregel kadert in het streven van het bestuur een einde te maken aan het bestaan van georganiseerde 'families' in de partij.

Ook bij de Vlaamse zusterpartij van de PSC, de *Christelijke Volkspartij* (CVP), waren in 1981 symptomen van een diepe malaise merkbaar. Het ontslag van premier Martens en diens opvolging door Mark Eyskens aan het hoofd van dezelfde regeringsploeg kwam voor velen onbegrijpelijk en onaanvaardbaar over en bracht ook grote ontreddeering teweeg in de parlementsfracties. Ook werden herhaaldelijk en luidop vragen gesteld over de geloofwaardigheid van de partij. Voorzitter Tindemans gaf de moeilijkheden overigens toe in een vrije tribune in *Le Soir* (5 juni) onder de titel « Le malaise du CVP », waarin hij als oorzaak wees op het feit dat zijn partij geen verandering kon brengen in het gevoerde sociaal-economische beleid, ondanks haar plannen en haar voorstellen. Eind augustus gaf het « Gezelschap voor christen-democratische vernieuwing », een groep van zeven vooraanstaande CVP-politici (Herman Van Rompuy, Jan Huyghebaert, Luc Van den Brande, Lieven Lenaerts, Maria Tyberghien-Vandenbussche, Hugo Vandenbergh, Carl Bevernage), een boodschap vrij waarmee het een discussie op gang wilde brengen om een nieuw elan te geven aan de samenleving, de economie en de partij. In de boodschap staat o.m. dat de CVP haar beginselen en programma boven « regeringsdeelname ten allen prijze » moet plaatsen. Na de verkiezingsnederlaag stelde het bureau van het ACW, de arbeidersstand binnen de CVP, dat het ACW zich sterker moet profileren binnen de partij om er als christelijke arbeidersbeweging duidelijker herkenbaar te zijn. In een open brief aan ACW-voorzitter D'Havé vroegen 227 basismilitanten dat de beweging zou ijveren voor de vorming van een christelijk-socialistische regering en drongen zij aan op een heroriëntering van de relatie tussen ACW en CVP.

Vanuit de metaalbewerkercentrale was reeds voor de verkiezingen gepleit en geijverd voor de vorming van een eigen christelijke arbeiderspartij, voorlopig zonder veel succes.

Bij de *Volksunie*, ten slotte, viel de verrassende terugkeer van Hugo Schiltz in de partijtop op. Schiltz stelde zich begin 1981 kandidaat voor het ondervoorzitterschap van de partij. Die beslissing was ongewoon omdat het niet gebruikelijk is dat een oud-voorzitter ondervoorzitter wordt en omdat het partijbestuur reeds was overeengekomen de uittredende ondervoorzitters Gabriëls en Maton voor een nieuwe ambtsperiode voor te dragen. Op 14 februari haalde Schiltz het van Gabriëls met 75 stemmen tegen 41 (Maton was als niet-parlementslid bij voorbaat zeker van zijn herverkiezing). Die dag ook werd Vic Anciaux met 107 stemmen voor en 9 onthoudingen in zijn voorzittersfunctie bevestigd. In de verkiezing van Schiltz, die in de Kamer ook optrad als partijwoordvoerder in de belangrijke debatten en eind 1981 het VU-lid in de Vlaamse regering werd, zagen waarnemers een bewijs dat de VU opnieuw een beleidspartij wil zijn en niet meer principieel voor de oppositie kiest. Toenaderingspogingen tussen VU en Vlaams Blok met het oog op de verkiezingen van 8 november, uitgaande van het Verbond van Vlaamse Oudstrijders (VOS) en 'twee bekende nationalisten uit de vooroorlogse periode', bleven zonder resultaat. Wegens de 'linkse koers' van de VU keerden o.a. Kamerlid Emiel Vansteenkiste en oud-senator Vandeweghe de partij de rug toe. Om gelijkaardige redenen stelde de algemene raad van de Volksunie-Jongeren (VUJO) begin oktober zijn voorzitter Seghers en diens partijbestuur in de minderheid. Seghers werd op 5 december opgevolgd door Joris Roets.

Wat de vakbeweging betreft moet hier de ontwikkeling bij het ACV (Algemeen Christelijk Vakverbond) worden vermeld. Op een studiedag te Westende (25 april) sprak de (in 1978 tot stand gekomen) Vlaamse vleugel van het ACV zich uit voor de regionalisering van de vijf nationale industriesectoren (staal, textiel, scheepsbouw en -herstelling, steenkool, holglas). Wel werd erkend dat de nationale solidariteit moet blijven bestaan. Bij het ABVV (socialistische vakbond) en de Waalse vleugel van het ACV lokte die stellingname negatieve reacties uit. Op 22 september besliste de raad van het ACV de Waalse en Vlaamse vleugels statutair te erkennen en ook een Brussels comité op te richten, dat paritair is samengesteld. De zgn. weerstandskas (stakingskas) blijft nationaal. De regionale comités zijn bevoegd voor interprofessionele geregionaliseerde materies; zij kunnen ook publiek stelling nemen inzake nationale aangelegenheden.

BIJLAGE I

Samenstelling van de regering-Martens V

- Eerste-minister* : Wilfried MARTENS (CVP).
- Vice-eerste-minister, minister van Justitie en van Institutionele Hervormingen* : Jean GOL (PRL).
- Vice-eerste-minister, minister van Financiën en van Buitenlandse Handel* : Willy DE CLERCQ (PVV.).
- Vice-eerste-minister, minister van Binnenlandse Zaken en van Openbaar Ambt* : Charles-Ferdinand NOTHOMB (PSC).
- Minister van Buitenlandse Betrekkingen* : Leo TINDEMANS (CVP).
- Minister van Economische Zaken* : Mark EYSKENS (CVP).
- Minister van Openbare Werken* : Louis OLIVIER (PRL).
- Minister van Verkeerswezen en van PTT* : Herman DE CROO (PVV).
- Minister van Tewerkstelling en Arbeid* : Michel HANSENNE (PSC).
- Minister van Onderwijs (N)* : Daniël COENS (CVP).
- Minister van Begroting, Wetenschapsbeleid en het Plan* : Philippe MAYSTADT (PSC).
- Minister van het Brusselse Gewest en van Middenstand* : Albert DEMUYTER (PRL).
- Minister van Landsverdediging* : Freddy VREVEN (PVV).
- Minister van Nationale Opvoeding (F)* : Michel TROMONT (PRL).
- Minister van Sociale Zaken en van Institutionele Hervormingen* : Jean-Luc DEHAENE (CVP).
- Staatssecretaris voor Buitenlandse Handel, toegevoegd aan de minister van Financiën* : André KEMPINAIRE (PVV).
- Staatssecretaris voor Energie, toegevoegd aan de minister van Economische Zaken* : Etienne KNOOPS (PRL).
- Staatssecretaris voor het Brusselse Gewest, toegevoegd aan de minister van het Brusselse Gewest* : Cécile GOOR-EYBEN (PSC).
- Staatssecretaris voor Pensioenen, toegevoegd aan de minister van Sociale Zaken* : Pierre MAINIL (PSC).
- Staatssecretaris voor het Openbaar Ambt, toegevoegd aan de minister van Binnenlandse Zaken en het Openbaar Ambt* : Louis WALTNIEL (PVV).
- Staatssecretaris voor PTT, toegevoegd aan de minister van Verkeerswezen en PTT* : Paula D'HONDT-VAN OPDENBOSCH (CVP).
- Staatssecretaris voor Europese Zaken en Landbouw, toegevoegd aan de minister van Buitenlandse Betrekkingen* : Paul DE KEERSMAEKER (CVP).
- Staatssecretaris voor Sociale Zaken, toegevoegd aan de minister van Sociale Zaken* : Firmin AERTS (CVP).
- Staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking, toegevoegd aan de minister van Buitenlandse Betrekkingen* : Jacqueline MAYENCE-GOOSSENS (PRL).
- Staatssecretaris voor het Brusselse Gewest, toegevoegd aan de minister van het Brusselse Gewest* : Anne-Marie NEYTS-UYTTBROECK (PVV).

BIJLAGE II

Samenstelling van de gewest- en gemeenschapsregeringen

VLAAMSE GEMEENSCHAPSREGERING

Gaston GEENS (CVP) : *Voorzitter, bevoegd voor economische zaken, tewerkstelling, energie, financiën en begroting van de gemeenschap, samenwerking tussen de gemeenschappen, personeelsbeleid en overleg met de nationale regering.*

Karel POMA (PVV) : *Ondervoorzitter, bevoegd voor het cultuurbeleid, pedagogische en didactische vorming, de coördinatie van het wetenschappelijk onderzoek, overleg met de nationale regering, de internationale culturele betrekkingen.*

Marc GALLE (SP) : *Ondergeschikte besturen.*

Rika STEYAERT (CVP) : *Bijstand aan personen.*

Hugo SCHILTZ (VU) : *Begroting en financiën van het gewest.*

Paul AKKERMANS (CVP) : *Ruimtelijke ordening, landinrichting en natuurbehoud.*

Jacques BUCHMANN (PVV) : *Huisvesting en de coördinatie van de internationale betrekkingen.*

Roger DE WULF (SP) : *Gezondheidsbeleid.*

Jan LENSSENS (CVP) : *Onderwijs, leefmilieu en waterbeleid.*

WAALSE GEWESTREGERING (akkoord van 25 januari 1982)

André DAMSEAUX (PRL) : *Voorzitter, ondergeschikte besturen, buitenlandse betrekkingen.*

Jean-Maurice DEHOUSSE (PS) : *Economisch beleid.*

Melchior WATHELET (PSC) : *Ruimtelijke ordening, bossen, jacht, visvangst, beleid inzake KMO, toegepast wetenschappelijk onderzoek.*

Philippe BUSQUIN (PS) : *Financiën, begroting, energie.*

Valmy FÉAUX (PS) : *Leefmilieu, waterbeleid, landinrichting, industriezones, personeelsbeleid.*

André BERTOUILLE (PRL) : *Huisvesting, informatica en statistieken.*

FRANSE GEMEENSCHAPSREGERING

Philippe MOUREAUX (PS) : *Voorzitter, begroting, personeelsbeleid, cultuurbeleid, internationale betrekkingen.*

Philippe MONFILS (PRL) : *Bijstand aan personen.*

Robert URBAIN (PS) : *Onderwijs en gezondheidsbeleid.*

Résumé : La vie politique belge en 1981 : continuité et changement dans la crise.

Si l'année 1980 avec quatre gouvernements et tout autant de formules gouvernementales ne fut pas un exemple de stabilité mais plutôt d'instabilité politique, l'année 1981 ne peut pas davantage être considérée comme une année politiquement stable. Au cours de l'année passée trois gouvernements se sont succédés ; de ce fait, en l'espace de deux ans, la Belgique a connu au total sept gouvernements. L'instabilité au niveau gouvernemental peut être expliqué en grande partie par la polarisation plus forte autour des oppositions économiques et par l'adaptation pénible des partis traditionnels aux structures de l'Etat belge régionalisé.

La polarisation grandissante autour de la scission économique se manifesta lors de la préparation et l'élaboration des plans extrêmement nombreux mis au point par les gouvernements socio-chrétiens-socialistes Martens IV et Eyskens I, ces plans ayant pour but de s'attaquer aux problèmes économiques et budgétaires (plan de relance, mini-plan de relance, plan gouvernemental d'assainissement budgétaire, plan de sauvetage économique, programme d'urgence, loi de programme). Cependant tous ces plans ne contiennent pas de mesures sociales, économiques et financières fondamentales. De telles mesures ont toutefois été annoncées par le gouvernement socio-chrétien-libéral Martens V, qui vit le jour après les élections du 8 novembre — élections remarquables par ailleurs.

Ces élections introduisirent également une nouvelle phase dans la réforme d'Etat. L'innovation la plus importante en cette occurrence fut le fait que les trois exécutifs régionaux et communautaires — le Conseil Flamand, le Conseil de la Communauté Française et le Conseil Régional Wallon — ne sont plus nommés par le Roi mais élus au sein des conseils. En outre, les ministres des communautés et des régions (excepté ceux de l'exécutif bruxellois) ne font plus partie du gouvernement national.

